

הלכות קידוש החודש פרק ה' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום הלכות קידוש החודש, פרק ה'

הקדמה כללית לפרק

בענין קידוש החודש ישנם שני חלקים: (1) **ראיה** — קידוש החודש לפי עדים שראו את הלבנה, שנלמד בפרקים הקודמים; (2) **חשבון** — חשבון קבוע שקובע מתי ראש חודש, ללא תלות בראיית הלבנה.

חידושים:

1. **שני סוגי חשבון:** ישנם שני סוגי חשבון: (א) החשבון שבית הדין השתמש בו פעם בזמן הראיה — כדי לדעת מתי לצפות לעדים, מתי לשבת ולהמתין, וכדי להכחיש עדים שאומרים דברים בלתי אפשריים. זהו **חשבון מדויק**, **אסטרונומי-אמיתי** (בקיאות באצטגנינות). (ב) החשבון שמשתמשים בו היום ללוח — **חשבון משוער**, **חשבון-פשרה** שעובד עם מחזור קבוע (מלא/חסר לסירוגין), אך אינו תמיד מתאים למציאות של מתי אפשר לראות את הלבנה. יכול להיות שלפי הלוח זה ראש חודש, אך לא היו יכולים לראות את הלבנה אפילו בלי עננים, כי הלבנה אינה על סדר מדויק של מרווחי שלושים יום.

2. **עיבור השנה על החשבון:** גם לגבי עיבור השנה, הלוח של היום אינו מסתכל על תבואות, גדיים, גוזלות וכדומה — אלא על מחזור קבוע. הלוח עובד אוטומטית על התקופה (שפסח יצא באביב), אך לא על הגורמים האחרים שנלמדו בפרק ד'.

3. **שני ימים טובים:** שני ימים טובים בחוץ לארץ קשור לענין הראשון — לכאורה, אם יש חשבון, יודעים כבר מתי יום טוב, אז למה צריך שני ימים? הרמב"ם מסביר זאת בפרק זה.

4. **שני חידושי "פצצה" של הרמב"ם בפרק זה (תצוגה מקדימה):** (א) זוהי **הלכה למשה מסיני** שכאשר יש סנהדרין בארץ ישראל — מסתכלים על ראיה; כשאין — הולכים לפי חשבון. (ב) גם כשהולכים לפי חשבון, זה לא אומר שהחשבון עצמו קובע — **היהודים בארץ ישראל הולכים לפי חשבון, והם מקדשים כל חודש**. בלי בית דין (או המקבילה שלהם) החשבון עצמו אינו מספיק.

הלכה א' — קידוש החודש ועיבור השנה רק על ידי סנהדרין שבארץ ישראל

דברי הרמב"ם: כל שאמרנו מקביעת ראש חודש על הראייה ומעיבור השנה מפני הזמן או מפני הצורך — אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל, או בית דין הסמוכים בארץ ישראל שנטלו מהסנהדרין רשות. שכך נאמר למשה ולאהרן: החודש הזה לכם ראש חדשים. מפי השמועה למדו איש מאיש ממש רבינו שכך הוא פירוש הדבר: עדות זו תהא מסורה לכם ולכל העומדים במקומם.

פשוט: קידוש החודש על ראיה, ועיבור השנה (בין בגלל תקופה, בין בגלל צורך), יכול להיעשות רק על ידי (א) הסנהדרין (בית הדין הגדול של 71 בארץ ישראל, או (ב) בית דין עם סמיכה בארץ ישראל שקיבל רשות מהסנהדרין. המקור הוא הפסוק "החודש הזה לכם" — "לכם" פירושו מסור בידכם, ומפי השמועה לומדים שגם "לכם" פירושו "לכל העומדים במקומם".

חידושים:

1. **"במקומם" אינו פירושו ארץ ישראל ממש:** משה ואהרן עצמם לא היו בארץ ישראל — אז "במקומם" אינו פירושו מקום פיזי, אלא **ממלא מקומם כמנהיגי כלל ישראל**, כלומר מי שיוורש את סמכותם.

2. **משה ואהרן = סנהדרין, לא סתם בית דין:** החידוש הגדול של הרמב"ם הוא ש"לכם" אינו מדבר לסתם בית דין, אלא **למשה ואהרן כסמכות העליונה** — משה עם הסנהדרין שלו, ואהרן כשני בדרגה. לכן, מי שנוטל את התפקיד הזה חייב להיות **סנהדרין** (או בית דין עם רשות מהסנהדרין), לא סתם בית דין עם סמיכה. בפרק א' הרמב"ם כבר אמר "עדות זו מסורה לכם", אבל **כאן עומד החידוש שזה פירושו ספציפית בית הדין הגדול / סנהדרין**.

3. **ההבדל בין פרק א' לפרק ה':** בפרק א' הרמב"ם רק הוציא שקידוש החודש צריך להיות בארץ ישראל ("מ"כ מציון תצא תורה"), ושאדם גדול בחוץ לארץ יכול להמשיך ברשות מבית הדין הגדול. אבל החידוש שזה צריך להיות ספציפית **בית הדין הגדול** (סנהדרין) לקידוש על פי ראיה — זה בא רק כאן בפרק ה'.

4. **סמכות, לא מצווה על סנהדרין:** הדין של סנהדרין אינו מצווה שדווקא סנהדרין חייבת לעשות זאת, אלא ענין של **סמכות/סמכות** — הם נשארים הכוח הגדול ביותר, ולכן רשות מהם עוזרת. כי אם זו הייתה ממש מצווה על סנהדרין, למה רשות תעזור? הדין של סנהדרין הוא רק **לקידוש על פי ראיה** — לקידוש על פי חשבון צריך עדיין בית דין, אבל לא ברמה של סנהדרין.

5. **סמיכה לעומת רשות מבית הדין הגדול:** סמיכה ורשות מבית הדין הגדול **אינם אותו דבר**. סמיכה פירושה שהוא מוסמך בכלליות כדיין טוב. רשות פירושה שהוא מייצג את בית הדין הגדול בעניין ספציפי. אפשר לקבל סמיכה בלי סנהדרין — זה לא תלוי זה בזה.

6. **השגת הרמב"ם:** הרמב"ם (בהשגות על ספר המצוות) חולק על חידוש הרמב"ם. הוא שואל: **מאיפה הרמב"ם לקח את זה?** הגמרא אומרת **"עדתה זו מסירה לכם"**, אבל לא אומרת שזה צריך להיות ספציפית סנהדרין. הגמרא משמע שזה תלוי בסמיכה, לא בבית הדין הגדול. הרמב"ם מביא ראיות ממקומות שונים שבהם סתם בית דין (עם סמיכה) קידש. הרמב"ם אומר שזו **הלכה למשה מסיני**; הרמב"ם מעיר שהלכה למשה מסיני כזו לא מופיעה בגמרא (אבל זו מחלוקת ישנה רמב"ם/רמב"ן לגבי כל הלכות דאורייתא).

הלכה ב' — בזמן שאין סנהדרין: קידוש על פי חשבון

דברי הרמב"ם: "אבל בזמן שאין שם סנהדרין בארץ ישראל... אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא בחשבון זה שמחשבוין בו היום. ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא... שבזמן שיש סנהדרין קובעין על הראיה, ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין על חשבון זה... ואין חוששין לראיה, אלא פעמים שיהיה יום שקובעין בו בחשבון זה הוא יום הראיה, או קודם לו ביום או אחריו ביום."

פשוט: כשלא קיימת סנהדרין בארץ ישראל, אי אפשר לקדש על פי ראיה. הולכים לפי חשבון. שני הצדדים — (1) שבזמן סנהדרין מקדשים על פי ראיה, (2) שבזמן שאין סנהדרין קובעין על פי חשבון — הם הלכה למשה מסיני. לא מסתכלים יותר על ראיה; הרבה פעמים החשבון מתאים ליום הראיה, אבל לפעמים זה יום קודם או יום אחרי.

חידושים:

1. **החשבון הוא דבר חדש:** החשבון אינו המשך של ההלכה הישנה — זה **דבר חדש**. בחשבון מעולם לא עשו קידוש החודש. החשבון **החליף** את ההלכה הישנה של קביעה ועיבור.

2. **שני האופנים הם הלכה למשה מסיני:** זה לא שההלכה מסיני אומרת רק "סנהדרין", וכשאינו מוצאים עצה — אלא הקב"ה אמר למשה רבינו את שני האופנים.

3. **החשבון אחרי הראיה — דבר נדיר:** מה שהחשבון יהיה **אחרי הראיה** (שכבר ראו את הלבנה אבל ראש חודש רק מחר) הוא **דבר נדיר ("פלא הוא")**, וזה קורה רק **"בארצות שהן למערב ארץ ישראל"**. בארץ ישראל עצמה החשבון לא בא מאוחר יותר מהראיה.

4. **מה פירוש "חשבון":** החשבון פירושו **כללים** — הכללים שקובעים מתי ראש חודש ומתי עיבור שנה. זה **לא** החשבון האסטרונומי שאומר לנו מתי הלבנה תהיה נראית.

שלוש שיטות לגבי החשבון

שיטה 1: רב סעדיה גאון

רב סעדיה גאון סבר שאפילו בזמן שקידשו על פי ראיה, באמת תמיד הלכו לפי החשבון שאנו עושים היום. הראיה הייתה דבר פורמלי/רשמי, אבל החשבון תמיד שלט.

הקשר ההיסטורי: רב סעדיה גאון טען זאת במחלוקתו המפורסמת עם ראש בית הדין של ארץ ישראל (בן מאיר) לגבי איזה יום ראש השנה. הוא גם אמר זאת **לתשובת המינים** (קראים) ששאלו: איך הרבנים לקחו חשבון חדש משונה במקום ראיה?

הרמב"ם **כועס מאוד** על זה — הוא אומר שרב סעדיה גאון עצמו לא האמין במה שהוא אומר, הוא רק אמר זאת לתשובת המינים, כי זה לא יכול להיות.

שיטה 2: הרמב"ם

הרמב"ם סובר שישנם **שני סוגי חשבון** (כפי שהוסבר לעיל), והחשבון של היום הוא **הלכה למשה מסיני מדאורייתא**, לא תקנת חכמים, לא דבר חדש. לבית הדין יש רשות דאורייתא לעשות זאת. **אבל** — כל זמן שהייתה סנהדרין **לא** השתמשו בחשבון הזה. מעשית החשבון שלנו רלוונטי רק מהזמן שאין סנהדרין. תיאורטית אבל, משה רבינו גם למד את החשבון, כי זו **"הלכה למשה מסיני"**.

קושיית הרמב"ן על הרמב"ם: הרמב"ן תמה (בהשגות על ספר המצוות, בארוכה): איך עומד ברמב"ם שיש **חשבון הלכה למשה מסיני?** מאיפה הרמב"ם לקח שכל החשבון (עם כל הכללים) הוא הלכה למשה מסיני? הרמב"ן באמת הבין מהרמב"ם **שכל החשבון** הוא הלכה למשה מסיני — לא רק העיקרון שאפשר להשתמש בחשבון, אלא הכללים הספציפיים.

שיטה 3: הרמב"ן

הרמב"ן סובר שההלכה למשה מסיני היא **שבית דין סמוכין** (לא דווקא סנהדרין, אבל עם סמיכה) חייב לעשות קידוש החודש. **אין דרך אחרת** — לא כמו הרמב"ם שאומר שיש הלכה למשה מסיני שאפשר ללכת לפי החשבון, וכל שכן לא כמו רב סעדיה גאון שתמיד הלכו עם חשבון.

קושיא: אם כך, איך אנחנו עושים קידוש החודש היום בלי בית דין סמוכין? **תירוץ:** הלל (בנו של רבי יהודה נשיאה — מאוחר יותר, לא רבי יהודה הנשיא בעל המשנה) ראה שהסמיכה מתבטלת, ו"**עמד וקידש את כל החדשים משם ועד סוף כל הדורות**" — הוא קידש את כל החודשים מראש לפי חשבוננו. החשבון שלנו הוא לכן **גילוי מילתא** שבית הדין לפני אלף שנה קידש. זה מכיל **חידוש להלכה:** אפשר לקדש את החודש מראש להרבה שנים.

איך יכול היה לקדש חודשים כשעדיין אין את הלבנה? כי כבר למדנו שאפילו במזידין בית הדין יכול לעשות מה שהוא רוצה — אז הוא יכול גם לעשות זאת לעתיד.

הערות על שיטת הרמב"ן:

- הרמב"ם אינו אומר במפורש כמו הרמב"ן.

- אפילו הלל היה בית דין סמוכין אז, הרי היום אין סנהדרין — אנחנו הולכים אחרי סנהדרין/בית דין סמוכין שפעם היה. זה עצמו חידוש.

- **צד מעלה:** זה מתאים יותר למציאות — במשניות ובגמרא ראש השנה לא רואים אף פעם את נושא החשבון, אלא הכל סובב סביב ראיה. לפי הרמב"ם צריך לומר שהחשבון היה בסתר, הלכה למשה מסיני שלא פרסמו — וזה יותר קשה.

- **צד חולשה:** זה אומר חידוש גדול להלכה שאפשר לקדש חודשים מראש להרבה שנים, וזה בדוחק.

[**סתייה: חידוש סנהדרין:**] חידוש סנהדרין כמעט קשה כמו ביאת המשיח — שיהודים יסכימו ויקבלו אחד על השני. כבר ניסו פעם (המהר"ל מפראג עם המהריב"ל) וזה לא הצליח — שנאת חינום. אבל זה לא כל כך רחוק — הרי אנחנו הולכים היום עם השולחן ערוך מאותם זמנים.

הלכה ה' — ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה

דברי הרמב"ם: "ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה? מסוף חכמי תלמוד, בעת שחברה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית דין קבוע. אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי תלמוד עד ימי אביי ורבא על קביעת ארץ ישראל היו סומכין."

פשוט: לא בחורבן בית המקדש, אלא שנים מאוחר יותר, כשהיהודים נדחקו מארץ ישראל ולא נשאר בית דין קבוע, התחילו עם חשבון. עד זמני אביי ורבא עדיין נסמכו על קביעת ארץ ישראל.

חידושים:

1. **החלפת "סנהדרין" ל"בית דין קבוע":** הרמב"ם משתמש כאן ב"בית דין קבוע" במקום "סנהדרין". אולי בית דין קבוע עדיין המשיך עם איזה דין סנהדרין, אף שכבר לא היה בלשכת הגזית. המסקנה היא ש"בית דין קבוע" פירושו כאן כמעט אותו דבר כמו סנהדרין.

2. **אביי ורבא בבבל:** אביי ורבא גרו בבבל, אבל הרמב"ם אומר שעד זמנם עדיין נסמכו על קביעת ארץ ישראל. זה אומר שהחכמים בארץ ישראל עשו זאת, לא אביי ורבא עצמם. היו מעשיות בגמרא של אמוראים שקידשו את החודש על פי ראיה בבבל, ברשות מארץ ישראל.

3. **הרמב"ם לא אומר בדיוק מתי זה הפסיק:** הוא אומר "עד ימי אביי ורבא" — הוא יודע מתי עדיין בוודאי קידשו על פי ראיה, אבל אין לו זמן מדויק מתי זה הפסיק. "סוף חכמי תלמוד" מעניין כי אביי ורבא אינם ממש סוף חכמי תלמוד — היו עוד כמה דורות אחריהם.

4. **חשבון ר' חיים קנייבסקי:** הרמב"ן מביא בשם רב האי גאון שהלל היה התקופה האחרונה של סנהדרין/בית דין סמוכין. ר' חיים קנייבסקי מוסיף שהלל (בנו של רבי יהודה נשיאה — נכד מאוחר יותר) היה צריך לצאת בימי רב פפא, שהיה אחרי אביי ורבא. זה מתאים לציר הזמן של הרמב"ם.

5. **אין זכר לחשבון בגמרא:** בגמרא אין אף זכר אחד לחשבון שלנו או לכללים של הלוח שלנו שהרמב"ם הולך להסביר בפרקים הבאים. לא רק שלא כתוב שהיה להם את החשבון — זה בכלל לא כתוב. זה חידוש גדול של הרמב"ם שזו הלכה למשה מסיני, כי אין מקור בגמרא לכך.

6. **סיכום שתי השיטות העיקריות בראשונים:** (א) הרמב"ם — החשבון הוא הלכה למשה מסיני; (ב) אחרים (רמב"ן, רב האי גאון) — זו תקנת הלל שקידש את כל החודשים מראש.

הלכה ו' — יום טוב שני בזמן הסנהדרין

דברי הרמב"ם: "כשבית דין הגדול קיים והיו קובעין על הראיה, היו בני ארץ ישראל וכל המקומות שמגיעין אליהן שלוחי תשרי עושין ימים טובים יום אחד בלבד" (חוץ מראש השנה). "ושאר המקומות הרחוקות שאין שלוחי תשרי מגיעין אליהן היו עושין שני ימים

9. [סטייה: טעם הכמוס:] הרב מצאנז כותב שיש "טעם הכמוס" (טעם נסתר). אבל דרך החכמים תמיד הייתה לתת טעם שהגיוני — "ובדרכי נועם" — אפילו אם זה לא כל הטעם. לומר "אני בעל הבית ואני אומר ככה" — זו לא דרך התורה.

10. קושיית החתם סופר: למה קוראים לזה רק "מנהג אבותיהם"? לכאורה, כשהיה ספק אמיתי, היו צריכים בהלכה לעשות שני ימים כספק דאורייתא — זה יותר ממנהג בלבד! תירוץ: לפי שיטת הרמב"ם שספק דאורייתא לחומרא הוא רק מדרבנן, אפשר להבין למה קוראים לזה "מנהג".

11. היחס של חכמי ארץ ישראל לחוץ לארץ: בגמרא (ר' יוחנן ואחרים בפסחים — "פני הבבלים") רואים שהרבנים של ארץ ישראל מעולם לא החזיקו מהרבנים של חוץ לארץ. הם הסתכלו על חוץ לארץ כ"מקום חלש יותר" — "אנחנו יודעים מתי ראש חודש, אתם לא יודעים". ואפילו כשחוץ לארץ כבר ידע את החשבון, פחדו: "מחר תשכחו".

12. הפשט ב"שלחו מתם" — לך עם המנהג שלך: כשיהודי פשוט שואל שאלה, הרב אומר: "המשך עם המנהג שלך". כי יהודי פשוט לא יודע את ההבדל בין מנהג ולמדות, ואם יקחו ממנו את המנהג, לא ישאר לו כלום. כלומר, החכמים אמרו: צריך לחזק אפילו את היום הנוסף, כי אחרת כל יום טוב בסכנה.

13. המשל לנר יום כיפור: כמו שכשיהודי שואל את הרב האם צריך להדליק שני או שלושה נרות ליארצייט/יום כיפור, הרב לוקח את זה מאוד ברצינות — כי אם הוא לא יעשה זאת, לא ישאר לו כלום. כך גם עם יום טוב שני — זו שמירה על כל יום טוב.

הלכה ח' — יום טוב שני הוא "מדברי סופרים"
דברי הרמב"ם: "נמצא, יום טוב שני שאנו עושין בגלות בזמן הזה — הוא מדברי סופרים שתקנו דבר זה."

פשט: מה שעושים היום בגלות שני ימים טובים הוא תקנת חכמים (מדברי סופרים), לא רק מנהג.

חידושים:

1. ההבדל בין "מנהג" ל"תקנת חכמים": הרמב"ם רוצה להדגיש שבזמן הזה יום טוב שני אינו רק מנהג, אלא תקנה מלאה מדרבנן. יכלו לחשוב שזה רק "שמירה על מנהג קיים" (כי הוא אמר "החזיקו במנהג אבותיכם"), אבל הרמב"ם קובע שזו תקנה גמורה. זה חשוב כי תקנת חכמים חזקה יותר ממנהג בלבד.

2. נפקא מינה — מכת מרדות: על תקנת חכמים מקבלים מכת מרדות (או נידוי), כמו שהרמב"ם אומר בהלכות יום טוב. על מנהג בלבד כנראה אין מכת מרדות. הרמב"ם אומר במפורש שנותנים נידוי על יום טוב שני, כמו שכתוב בגמרא "מנדין על כבוד חכמים" — לא "על כבוד המנהג", אלא כי חכמים ציוו זאת.

3. הריטב"א מסכים: הוא אומר שעל זה מקבלים עונש (שמתא), כי זה לא מנהג מעצמנו, אלא מנהג של חכמים — תקנת חכמים.

4. החידוש הגדול של הרמב"ם בהלכות יום טוב — "ביצה שנולדה": הרמב"ם חידש (בלשון "יראה לי") שבזמן הזה, ששני הימים אינם ספק אמיתי אלא תקנה מדרבנן, אי אפשר להשתמש בקולות של ספק. כלומר, "ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני" — שמבוסס על כך שיום אחד הוא חול — לא הולך, כי בזמן הזה יודעים ששני הימים הם תקנה, לא ספק. כל שאר המפרשים חלקו — הם רואים זאת כך שמאחר שכל התקנה הייתה מספק, יש לה עדיין דין ספק. אבל הרמב"ם סובר שזה דווקא יותר חמור כי זה לא ספק — אי אפשר להקל בגלל ספק.

5. "ספיקא דיומא" — הלשון לעומת האמת: הרמב"ם בהלכות יום טוב עדיין קורא לזה "מספיקא דיומא", אבל הוא מתכוון רק שהמנהג המקורי היה

מספק... ואפילו שבועות, וזה כדי שלא לחלק במועדות, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בני ארץ ישראל את החדש."

פשט: בזמן הסנהדרין, כשקידשו את החודש על פי ראיה, בני ארץ ישראל וכל המקומות שבהם שלוחי תשרי יכלו להגיע (תוך 10 ימים) עשו יום אחד יום טוב. מקומות רחוקים יותר שבהם שלוחי תשרי לא הגיעו, עשו שני ימים טובים מספק — אפילו פסח ושבועות, כדי שלא לחלק במועדות.

חידושים:

1. עיקר הספק ו"כדי שלא לחלק": עיקר הספק הוא כשהשליחים לא מגיעים. אבל אפילו בניסן, כשהשליחים כבר הגיעו ויודעים בוודאות איזה יום זה, גם עשו שני ימים — כדי שלא לחלק במועדות. זאת אומרת, עשו כלל: מקום שבו שלוחי תשרי בכלל לא מגיעים, עושים תמיד שני ימים בכל הימים טובים.

2. כלל, לא כל שנה מחדש: לא צריך כל שנה מידע טרי האם השליח הגיע — זה כלל מבוסס על מעמד המקום (האם שלוחי תשרי יכולים בכלל להגיע או לא).

הלכה ז' — יום טוב שני בזמן הזה (על פי חשבון)
דברי הרמב"ם: "בזמן הזה שאין שם סנהדרין ובית דין של ארץ ישראל קובעין על חשבון זה, היה מן הדין שיהיו כל המקומות עושין יום טוב אחד בלבד... שהכל על חשבון אחד סומכין וקובעין. אבל תקנת חכמים היא שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם."

פשט: בזמן הזה, כשמקדשים על פי חשבון, מן הדין כל מקום היה צריך לעשות רק יום אחד יום טוב, כי אין ספק — כולם יודעים את החשבון. אבל החכמים תיקנו שיישמרו את מנהג אבותיהם.

חידושים:

1. מעמד יום טוב שני משתנה: קודם זה היה ספק דאורייתא (לא ידעו איזה יום זה). עכשיו, כשאין ספק, זה הופך לתקנת חכמים לשמור את המנהג הישן. הרמב"ם קורא לזה גם — "מנהג" וגם "תקנה". עד עכשיו זה היה מנהג מבוסס על ספק; עכשיו זה הופך לתקנה לשמור את המנהג.

2. אילו חכמים תיקנו זאת? לכאורה בזמן אביי ורבא, כי אז רק הפסיקה הסנהדרין. זו תקנה מאוד מאוחרת.

3. רק במקומות עם מנהג ישן: התקנה חלה רק במקומות שבהם כבר היה מנהג אבותיהם — כלומר, רק במקומות הרחוקים שבהם כבר קודם עשו שני ימים.

4. הטעם של "שלחו מתם" (גמרא ביצה): בגמרא ביצה כתוב "שלחו מתם: הזהרו במנהג אבותיכם" — בית הדין בארץ ישראל שלח מסר לחוץ לארץ שימשיכו לשמור את המנהג. הטעם: "זימנא חדא גזרו מלכות הרשעה גזירה ועתיד הדבר לקלקולו" — פעם אחת מלכות רשעה תגזור גזירה, ויהיה קלקול.

5. פירוש רש"י: הגזירה תהיה שלא ילמדו תורה, ישכחו את סוד העיבור (החשבון), וממילא אנשים יעשו רק יום אחד ויתבלבלו.

6. קושיית הר"ן: אם הבעיה היא שמלכות תגזור גזירה נגד לימוד תורה, אותה בעיה צריכה להיות גם בארץ ישראל — למה לא עושים שם גם שני ימים?

7. לשון מעניינת בגמרא: הגמרא אומרת "השתא דידעינן בקביעא דירחא" — לא שקובעים על פי חשבון, אלא ש"אנחנו יודעים את קביעות החודש". לא ברור מה זה אומר בדיוק.

8. סוד ביום טוב שני: רבי יעקב עמדין, חתם סופר ואחרים כולם אמרו שחייב להיות סוד בנושא של יום טוב שני, כי הטעם שכתוב בגמרא "לא מספיק הגיוני" — זה לא מספיק לענות על כל הקושיות. כלל הגאון מוילנא: תקנות חכמים יש להן לעתים קרובות סודות מלבד הטעם שהם אומרים במפורש.

פשט: תיקנו שאפילו בני ארץ ישראל יעשו תמיד שני ימים ראש השנה, גם בזמן הזה כשקובעים לפי חשבון (ויודעים בדיוק מתי ראש השנה).

חידושים:

1. **כיוון הפוך:** יכלו לחשוב שבזמן הזה, שיש חשבון, צריך להיות יותר מקל — לעשות רק יום אחד בכל מקום. אבל המעשה הולך הפוך — הולכים לחומרא: כל המקומות שפעם לא ידעו, ממשיכים לעשות שני ימים.

2. **קושיא — מה שייך "מנהג אבותיהם בידיהם" בראש השנה?** בראש השנה זה לא היה ממש "מנהג" — זה היה ספק ממש! אותה קושיא גם בחוץ לארץ — גם שם היה ספק ממש, ועכשיו קוראים לזה "מנהג". הרשב"א עונה שיכולה להיות אותה סיבה — כי יכולים לשכוח את החשבון, לא סומכים על החשבון לבדו.

הלכה יא' — "מנהג אבותיכם בידיכם" — הכלל

דברי הרמב"ם: "כל מקום שלא היו שליחי תשרי מגיעין אליו כשהיו שליחי יוצאים — עושין שני ימים, אפילו בזמן הזה, כמו שהיו עושין בזמן שבני ארץ ישראל קובעים על הראיה. ובני ארץ ישראל בזמן הזה עושין יום אחד כמנהגם, שמעולם לא עשו שני ימים טובים."

פשט: מקומות שבהם שליחי תשרי לא הגיעו, ממשיכים לעשות שני ימים יום טוב אפילו בזמן הזה, כמו המנהג הישן שלהם. ארץ ישראל עושה יום אחד, כי שם מעולם לא היה מנהג אחר.

הלכה יב' — "אין עשיית יום אחד תלוי בקריבות המקום"

דברי הרמב"ם: "אין עשיית יום אחד תלוי בקריבות המקום. כיצד? אם היה מקום בינו ובין ירושלים מהלך חמשה ימים או פחות, שבדאי אפשר שיגיעו להם שלוחים... אין אומרים שאנשי מקום זה עושין יום טוב אחד. שמי יאמר לנו שהיו שלוחים יוצאים למקום זה? שלא היו השלוחים יוצאים למקום זה מפני שלא היו שם ישראל."

והמשך: "ואילו היה הדבר תלוי בקרבת המקום — היו כל בני מצרים צריכים לעשות יום אחד, כי אי אפשר שלא יגיעו אליהם שלוחי תשרי, שאין בין ירושלים ומצרים על דרך אשקלון מהלך שמונה ימים או פחות, וכן רוב סוריא. ולמדת שאין הדבר תלוי בהיות המקום קרוב."

פשט: החידוש של הרמב"ם שהאם עושין יום אחד או שני ימים יום טוב אינו תלוי בקרבה גיאוגרפית לירושלים. אפילו מקום שנמצא רק 5 ימים מירושלים — שבו שליחים יכלו להגיע — עושה שני ימים, אם שליחים בפועל מעולם לא הגיעו לשם. הסיבה יכולה להיות כי לא גרו שם יהודים, או כי היה חירום בדרך (שודדים, מלחמות), כמו בין יהודה לגולה בימי חכמי המשנה.

חידושים:

1. **למה צריך את ההסבר הזה:** הרמב"ם כותב את כל הקטע הזה כדי לענות על מציאות שלא מתאימה לכלל הפשוט: יש מקומות שמאוד קרובים לארץ ישראל (כמו מצרים, סוריה, דמשק, ארם צובא — שבו הרמב"ם עצמו גר) שבהם יהודים תמיד עשו שני ימים יום טוב, למרות ששליחים יכלו בקלות להגיע.

2. **ההבדל:** לא "יכול היה" אלא "הגיע בפועל": היסוד של הרמב"ם הוא שזה לא הולך לפי פוטנציאל (האם שליחים יכולים להגיע) אלא לפי מציאות (האם שליחים הגיעו). מקום שבו שליחים הגיעו יש לו מנהג אבותיהם של יום אחד; מקום שבו שליחים לא הגיעו אין עדיין מנהג של יום אחד.

3. **"דרך אשקלון":** "דרך אשקלון" היא אותה דרך שנקראת בפסוק "דרך ארץ פלשתים" — הדרך הישרה ליד הים, שאשקלון הייתה עיר הבירה של פלשתים בימי יהושע.

מספיקא דיומא, והשם נשאר. האמת היא אבל שבזמן הזה היום הראשון הוא דאורייתא והיום השני הוא תקנת חכמים.

6. **נפקא מינה לענין ברכה:** אולי בגלל זה — כי זו תקנת חכמים ולא רק מנהג — מברכים על יום טוב שני. (על מנהג בלבד אולי לא היו מברכים.)

7. **"בנות ישראל החמירו על עצמן"** — מקבילה: יש דברים שבנות ישראל החמירו על עצמן, אבל חכמים קיבלו זאת, ואז זה כבר הופך לתקנה. אבל על דברים כאלה כנראה לא מקבלים מכת מרדות, כי לא כתוב "שלחו מתם" — צריך לברר את הגדר.

הלכה ט' — ראש השנה שני ימים בזמן הראיה

דברי הרמב"ם: "יום טוב של ראש השנה — בזמן שהיו קובעין על הראיה, היו רוב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעים יום שקבעו בו בית דין את החודש, שאין השלוחים יוצאין ביום טוב. לא עוד אלא אפילו בירושלים עצמה שהוא מקום בית דין, פעמים רבות היו עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים, מפני שאם לא באו עדים כל יום שלשים, נוהגין היו באותו היום שמצפין לעדים קודש, ולמחר קודש."

פשט: ראש השנה שונה משאר ימים טובים. כי ראש השנה הוא ראש חודש (היום הראשון של חודש תשרי), ושליחים לא יוצאים ביום טוב, רוב ארץ ישראל (לא רק מקומות רחוקים) עשו שני ימים מספק. אפילו בירושלים עצמה, כשעדים לא באו ביום השלושים, עשו את שני הימים קודש.

חידושים:

1. **ראש השנה הוא עוד לפני "ספיקא דיומא":** ראש השנה שונה — אין לו דין ספיקא דיומא כמו שאר ימים טובים. עוד לפני כל התקנה של ספיקא דיומא, ראש השנה כבר היה שני ימים. גם בזה בוודאי יש סוד.

2. **המנגנון של היום השלושים:** לפעמים רואים את הלבנה עוד לפני שמאיר היום, או רואים כוכבים — אז עשו את אותו יום יום טוב. אבל כשהחודש נכנס עמוק ביום, היו צריכים כבר מתחילת היום לנסות ראש חודש, כי בית הדין כבר קבע לפי חשבונותיהם שהיום יכולים לבוא עדים. היום השלושים תמיד היה קודש — אלא אם עדים באו אותו יום, רק אותו יום היה יום טוב.

3. **"בכסה ליום חגנו" — שם ראש השנה כבר מכיל את הספק:** הפסוק מדבר על היום שבו הלבנה מתכסה (מוסתר), וזה ממש יום ראש השנה. בשאר ימים טובים הספק כבר עבר שבועיים קודם, אבל ראש השנה חל ביום הספק עצמו. הספק של ראש חודש הוא ספק במציאות, לא רק ספק הלכתי — יש שני ימים שבהם לא רואים את הלבנה, ותפקיד בית הדין היה להכריע את הספק.

4. **[סטייה: השוואה לבין השמשות:]** זה מושווה לבין השמשות — שגם הוא לא רק ספק בהלכה אלא ספק במציאות. החכמים יכולים להכריע מתי הלכתית מתחילה הלילה, אבל הספק במציאות נשאר.

5. **"הא למדת שאפילו יום טוב של ראש השנה בזמן הזה מדברי סופרים":** מסקנת הרמב"ם: אפילו ראש השנה בזמן הזה הוא מדברי סופרים. לפי החידוש של הרמב"ם עצמו כל הימים טובים צריכים להיות קדושה אחת.

6. **תקיעת שופר ביום השני:** כשעשו שני ימים ראש השנה בזמן הבית, לא רק שמרו ממלאכה אלא גם קיימו את יום טוב בכל הפרטים — תקיעת שופר וכו'. יש מבוכה האם באמת תקעו שופר ביום השני. החידוש הוא שהיום השני היה ספק דאורייתא — אי אפשר לומר שזה יותר קל.

הלכה י' — ראש השנה שני ימים בזמן הזה

דברי הרמב"ם: "התקינו שהיו עושין אפילו בני ארץ ישראל... שני ימים תמיד. בזמן הזה שקובעין על החשבון..."

7. **שיטה שלישית:** החינוך וראשונים אחרים עוד יותר מקילים — שאפילו בחוץ לארץ יש מקומות שבהם אפשר לעשות יום אחד, אם זה מספיק קרוב.

8. **הדוחק של החזון איש:** החזון איש רוצה לדחוק שאפילו לפי הרמב"ם, בארץ ישראל גם הולכים לפי "רוב ארץ ישראל" — אבל הרמב"ם לא אומר זאת במפורש. הרמב"ם מדבר על ספק, לא על רוב.

9. **השאלה של אילת:** אילת בוודאי לא כיבוש עולי מצרים, אבל זה כיבוש של היהודים היום. ההלכה היא "תלוי כמה ציוני אתה": אם מכירים בכיבוש הציונים, סוברים שיש לה דין ארץ ישראל (לפי הריטב"א — יום אחד יום טוב). אם הולכים בדווקנות עם הלכת הרמב"ם שכל מקום ספק בלי מנהג צריך שני ימים — יוצא כמו חוץ לארץ. לשון הרמב"ם "נתחדש במדבר ארץ ישראל" עושה הבדל בין מקומות שבהם כבר היה ישוב למדבר. **למעשה** — **המנהג קובע:** כי כל יום טוב שני הוא מנהג, אם היהודים שגרים במקום נוהגים לעשות יום אחד, קשה מאוד ללכת נגד המנהג שלהם.

10. **[סטייה: צור:]** צור (Tyre) נמצאת בלבנון של היום, קרוב לגבול עם ארץ ישראל. זו הייתה עיר יהודית מאוד — בהלכות שקלים כתוב "כסף צורי" (כסף מצור).

הלכה יג' — החשבון של היום והסמכות של בני ארץ ישראל דברי הרמב"ם: "זה שאנו מחשבים בזמן הזה כל אחד ואחד בעירו ואומרים ראש חודש יום פלוני ויום טוב יום פלוני — לא בחשבון שלנו אנו קובעים ולא עליו אנו סומכים, שאין מעברין שנים וקובעין חדשים בחוצה לארץ... אלא חשבון בני ארץ ישראל הוא שאנו סומכים עליו... ומה שאנו מחשבים — לגלות הדבר בלבד... ובקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ראש חודש או יום טוב, לא מן החשבון שאנו מחשבים."

פשוט: אם כל יהודי בעירו מחשב את הלוח ויודע מתי ראש חודש — הוא לא מתכוון ש"הוא" קובע ראש חודש. החשבון שאנחנו עושים בחוץ לארץ הוא רק "לגלות הדבר" — לגלות מה בני ארץ ישראל כבר קבעו. אנחנו עושים "על דעתם ועל כוונתם" — החשבון שלנו לא קובע, אלא מגלה.

חידושים:

1. **החידוש הלמדני:** יכלו לחשוב שאחרי שהרמב"ם הראה שבזמן הזה הולכים על פי חשבון, החשבון עצמו קובע ראש חודש — וכל יהודי שמחשב הוא שותף בקביעת החודש. הרמב"ם דוחה זאת: החשבון עצמו לא ביטל את ההלכה שקידוש החודש חייב לבוא מארץ ישראל — "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". החשבון שלנו הוא רק כלי לדעת מה בני ארץ ישראל עושים.

2. **איך אנחנו יודעים מה בני ארץ ישראל עושים?** אנחנו לא מתקשרים אליהם, לא שואלים אותם. **תירוץ:** אנחנו יודעים בדיוק איך הם הולכים לעשות, כי הם הולכים לפי אותה הלכה למשה מסיני — החשבון קבוע, אין שתי דרכים. ממילא, בכך שאנחנו מחשבים את אותו חשבון, אנחנו יודעים במאה אחוז מה הם עושים.

3. **שני דינים בקידוש החודש — סמכות לעומת תורה מארץ ישראל:** כשהייתה סנהדרין, הייתה להם סמכות (בעלות, ממשלה). אבל מלבד הענין של סמכות יש לימוד נפרד מ"כי מציון תצא תורה" — שלא פירושו ממשלה או בעלות, אלא שהתורה עצמה באה מארץ ישראל. בזמן הזה, בלי סנהדרין, הדין השני נשאר בתוקפו — חייב להיות בית דין שבארץ ישראל.

4. **שיטת הרמב"ם שלא צריך סמוכים על קידוש החודש:** הרמב"ם סובר שלא צריך סמיכה לקידוש החודש, אבל כן צריך חכמים בארץ ישראל. אם לא היה אף יהודי אחד בארץ ישראל, היה "נגמר ראש חודש" — לא היו יכולים לקדש חודשים. המפרש על הרמב"ם מביא מספר המצוות שיש לנו הבטחה מהקב"ה — "כי לא תשכח" — שלעולם לא יהיה חילול כזה על עם ישראל שלא יהיו חכמים בארץ ישראל.

4. **מחלוקת גדולה: מה ברירת המחדל — יום אחד או שני ימים?** אחד סובר שכשיהודים ממקום רחוק (שמנהג אבותיהם היה שני ימים) מתיישבים **בעיר חדשה**, הם מביאים אתם את המנהג של שני ימים. השני סובר שהרמב"ם פשוט מתכוון שבמקום שבו שליחים מעולם לא באו, **אין מנהג של יום אחד**, ולכן עושים שני ימים — הולכים **לחומרא**, שני ימים הוא ה"צד הבטוח יותר", ורק במקומות שבהם **יודעים** ששליחים באו עושים יום אחד. זה מתאים לכל ההלכה שבה רואים שהולכים לחומרא — כמו בראש השנה.

5. **[סטייה: קושיית החכם צבי:]** החכם צבי המפורסם שואל: אם מגיעים למקום שבו שליחים מגיעים, מה איכפת לי איפה היית אתמול? היום הוא יודע שזה יום טוב! זו נשאת שאלה פתוחה.

6. **שתי סיבות למה שליחים לא הגיעו:** (1) לא גרו שם יהודים. (2) היה **חירום בדרך** — שודדים, מלחמות — כמו בין יהודה לגולה בימי חכמי המשנה (מלחמות רומיות).

הלכה יב' (המשך) — כלל הרמב"ם — סיכום ההלכה

דברי הרמב"ם: "כל מקום שיש בינו ובין ירושלים מהלך יתר על עשרה ימים גמורים — עושין שני ימים לעולם." ו: "כל מקום שבינו ובין ירושלים מהלך עשרה ימים או פחות — צריך לבדוק:"

1. "אם אותו המקום ארץ ישראל שהיה בו ישראל בשעת הראיה בכיבוש שני" — כגון אושה, שפרעם, לוד, יבנה, נוב, טבריה — יום אחד, כי שם שליחים תמיד הגיעו.

2. "אותן מקומות שאין להם מסורה" — כגון צור, דמשק, אשקלון — או מקומות מחוצה לארץ כגון מצרים, עמון, מואב — "אותן כמנהג אבותיהם: אם יום אחד יום אחד, ואם שני ימים שני ימים."

3. "מקום שאין להם מנהג" — עיר חדשה, או ישוב שנתחדש במדבר ארץ ישראל — "עושין שני ימים כמנהג רוב העולם."

חידושים:

1. **למה "כיבוש שני" ולא סתם ארץ ישראל?** כי אשקלון הייתה מכובש עולי מצרים אבל לא מכובש עולי בבל. הרמב"ם מחשיב רק כיבוש שני (עולי בבל) כי רק אז קידשו על פי ראייה. אשקלון, אף שנמצאת בתוך גבולות פרשת מסעי, יש לה דין של חוץ לארץ לענין זה.

2. **המנהג הוא העדות:** הרמב"ם אומר שהמנהג של עיר מעיד האם שליחים הגיעו בזמן הראיה. אם יש מנהג של יום אחד — אפילו בחוץ לארץ (סוריה, מצרים) — לא צריך לחשוש לשני ימים.

3. **"רוב העולם":** בעיר חדשה בלי מנהג, הולכים אחרי רוב העולם — ורוב העולם עושה שני ימים. הרמב"ם משתמש בעיקרון של "רוב".

4. **"וכל יום טוב שני מדברי סופרים — אפילו יום טוב שני של ראש השנה":** כל שני ימים טובים — אפילו היום השני של ראש השנה שעשו אפילו בזמן הבית — הוא מדברי סופרים.

5. **הרמב"ם לעומת מנהג העולם — נפקא מינה גדולה:** לפי הרמב"ם יוצא מצב מוזר: יש מקומות ב

חוץ לארץ שבהם עושים יום אחד (כי המנהג הוא ששליחים הגיעו), ומקומות **בארץ ישראל** שבהם עושים שני ימים (עיר חדשה בלי מנהג, כמנהג רוב העולם). **למעשה אף אחד לא נוהג כך!**

6. **שיטת הריטב"א: הריטב"א וראשונים אחרים** אומרים שהמנהג שונה: **כל ארץ ישראל — יום אחד, כל חוץ לארץ — שני ימים.** זו גם קולא (ערים חדשות בא"י כמו תל אביב, בני ברק — עושים יום אחד, לא כמו שהרמב"ם היה אומר שני) וגם חומרא (מקומות בחו"ל קרוב לא"י שבהם שליחים היו מגיעים — עושים שני ימים). **סברת הריטב"א:** למה ללכת אחרי "רוב העולם"? שילכו אחרי "רוב ארץ ישראל" — ורוב ארץ ישראל עושה יום אחד!

7. **מחלוקת רמב"ם-רמב"ן:** הרמב"ן לא מבין מה עוזרים עשרה יהודים פשוטים בארץ ישראל – בית דין צריך סמיכה! ממילא הרמב"ן אומר פשוט אחר: בית הדין הקודם (הלל) קידש את כל החודשים מראש, ומה שאנחנו עושים הוא רטרואקטיבי על החשבון שלהם. לפי הרמב"ן, "לגלות הדבר" פירושו לגלות מתי הלל קידש את החודש שלנו – לא מה בני ארץ ישראל של היום עושים.

סיום פרק ה'

פרק ה' הוא "פרק ברור ויפה מאוד." מעכשיו הולכים ללמוד איך החשבונות עובדים בפרק ו' והלאה.

5. **מי הוא "בית הדין שבארץ ישראל" היום?** זו "תמימות" של שיטת הרמב"ם – הוא עושה כאילו יש בית דין בארץ ישראל, אפילו כשלא יודעים מי הם. יש שאומרים שעשרה יהודים בארץ ישראל, מי שהם, הם בית הדין. הרמב"ם לא אמר שצריך את החכם הגדול ביותר – מה שצריך חכם גדול היה רק לגבי ראייה (עדות על הלבנה), לא לגבי החשבון עצמו. לחשב יכול כל יהודי.

6. **הרמב"ם לעומת הגאונים בבבל:** הרמב"ם ידע שהרבה פעמים החכמים הגדולים (גאונים) גרו בבבל עם סמכות. למרות זאת, לגבי קידוש החודש, זה לא עוזר – חייב להיות בארץ ישראל. חכם קטן יותר בארץ ישראל רלוונטי יותר מהגאון הגדול ביותר בבבל.

תמלול מלא

הלכות קידוש החודש פרק ה' – בית דין וחשבון: שני חלקים בקידוש החודש

הקדמה: שני חלקים בקידוש החודש

דובר 1: בוקר טוב, יהודים יקרים. בוקר טוב. כן. אנחנו הולכים ללמוד הלכות קידוש החודש פרק ה', הפרק החמישי של הלכות קידוש החודש. ובפרק זה אנחנו הולכים לגלות דבר חשוב מאוד, שיש שני חלקים לענין של קידוש החודש. כלומר, זה לא ממש כמו שאני אומר, אבל בסדר. יש שני חלקים לענין של קידוש החודש.

אחד הוא **הראייה**, שלמדנו בעצם עד עכשיו, כל ההלכות איך בית הדין... מה זה אומר? מקדש את החודש לפי העדים שראו.

הדבר השני הוא **החשבון**. עכשיו, נכון שהחשבון גם בית הדין צריך לדעת כדי לדעת אם יבואו עדים, מתי לצפות, מתי לשבת ולחכות, וגם לדעת להכחיש את העדים אם הם אומרים דברים שלא יכולים להיות.

אבל חוץ מזה יש עוד סוג של חשבון, שהחשבון אומר לנו לא אם נראה. יש את החשבון שאומר לנו בכלל מתי ראש חודש. ומי שמסתכל בלוח של היום יראה שלא כתוב שום דבר על הלבנה, כלומר, זה לא בנוי על מתי ראו את הלבנה, זה אפילו לא בנוי על מתי אפשר לראות את הלבנה, נראה זאת בקרוב. זה בנוי על חשבון.

גם הלוח של קידוש החודש, גם הלוח של עיבור השנה, יש חשבון קבוע מסוים, זה יציב, זה כל פעם אותו דבר, זה חוזר על עצמו במחזור, ובוה יודעים מתי ראש חודש ומתי השנה. גם לגבי קידוש החודש לא מסתכלים על הלבנה, גם לגבי עיבור השנה לא מסתכלים על כל הדברים שלמדנו בפרק הקודם שצריך להסתכל, אלא הולכים עם חשבון אחיד, כל פעם לפי חשבון.

זה דבר אחד שכל אחד יודע, יכול לראות שהלוח של היום שונה ממה שלמדנו עד עכשיו. הדבר השני שונה...

דיון: הבדל בין תקופה ותבואות לגבי עיבור השנה

דובר 2: רגע, החשבון שאמרת על עיבור, אתה מתכוון רק לגבי התבואות. לגבי התקופה זה כן נפתר, נכון?

דובר 1: זה בנוי על זה, אבל זה לא נפתר. זה עובד עם התקופה. היה צריך להיות, זו עוד שאלה, אבל זה לא כי... זה לא כל שנה בודקים אם התקופה יוצאת.

דובר 2: נכון, נכון, אמת. אבל אני אומר, אוטומטית זה עובד גם על התקופה. מה שאין כן על התבואה יש לה מחזור משלה, משלה...

דובר 1: כן, לא בודקים. לכן לא בודקים.

ההבדל בין שני סוגי החשבון

גם החודש נפתר לגבי דברים מסוימים. והחודש הוא שינוי גדול מאוד, כי הענין של עדים הוא שאנחנו יודעים שכשהלבנה צריכה להתחדש, היא מתחדשת. השאלה היא האם אנחנו בעולם רואים את זה.

הלוח עושה משהו כמו בעצם שאני מסתכל בחלל, בחלל יש עכשיו לבנה חדשה. זה סוג של... אני לא בטוח שיש הבדל כזה, אולי צריך לחשוב. כי הוא יראה גם את הלוח. שני הדברים מחוברים לאותה מציאות.

בכל מקרה, מה זה אומר? אם הלוח אומר שיש לבנה חדשה, יש לבנה חדשה. ושאנחנו לא רואים את זה זה בגלל עננים. אני לא מתכוון עננים, זה לא נכון. מה עוד? קטן מדי לראות? לא דווקא גם נכון.

במילים אחרות, עושים ממוצעים מסוימים. כשאנחנו קוראים למשל את המולד, לא דווקא היינו יכולים אפילו תיאורטית לראות. ואותו דבר כשאנחנו לא עושים חודש, זה לא רק בגלל עננים. זה יכול לפעמים להיות שאי אפשר בכלל לראות, אפילו כשלא יהיו שום עננים.

מה זה אומר? הרמב"ם הולך לומר שהלבנה לא עובדת בדיוק עם החשבון. לא, החשבון הוא מה שאנחנו עושים על זה, כי אתה זוכר שצריך לעשות בערך כל חודש שני מלא וחסר. הלבנה לא עוקבת אחרי הסדר. כלומר, זה בערך חצי, אבל זה לא בהכרח לפי החשבון. יש הבדלים אחרים למה הלבנה לא כל חודש אותו דבר.

אז לא, הלבנה לא נוסעת על סדר מדויק. כלומר, היא נוסעת על סדר מדויק, אבל לא מדויק עם ימים של השבוע, עם שלושים יום.

הלוח שלנו יש גם פשרות כאלה. כן, כן. זה גם בערך... יוצא בערך שזה לא יוצא מגבול מסוים, אבל זה לא שתמיד כשכתוב בלוח שראש חודש כבר יכלו לראות את הלבנה, לפעמים לא יכלו לראות. נראה על זה בפרקים הבאים.

הדבר השני שהוא שונה: שני ימים טובים

אז, זה דבר אחד שהוא שונה היום. הדבר השני שהוא שונה היום הוא... שכל אחד שגר בחוץ לארץ, יודע שהוא עושה שני ימים טובים. והסיבה למדנו שלמה עושים קידוש החודש? "תקראו אתם בְּמוֹעֵדָם", לומר מתי יום טוב. ונעשות חקירות שונות כמה בדיוק צריך לעשות שני ימים טובים, למה, איך זה עובד.

אז, זה עוד דבר שהוא שונה היום ופעם. שני הדברים מחוברים זה לזה, מובן מאליו. צריך לראות בדיוק איך. כי לכאורה, אם עושים חשבון, יודעים כבר כן מתי יום טוב. צריך לדעת למה עושים בכלל שני ימים טובים. אלו שני דברים שהרמב"ם מסביר בפרק זה.

מבט קדימה: שני החידושים הגדולים של הרמב"ם

עכשיו, כדי שהרמב"ם יסביר את זה, הוא מגיע עם שני חידושים גדולים כמו פצצה שאף צדיק אחר לא ידע עליהם, או לפי הרמב"ן ואחרים שמתווכחים על הרמב"ם הזה לא ידעו על הדרך שהרמב"ם מניח את זה. אבל אנחנו הולכים ללמוד לפי הדרך שהרמב"ם מניח את זה.

החידוש הגדול הראשון הוא, הרמב"ם אומר שיש הלכה למשה מסיני, זה עומד בשני הסעיפים הראשונים, שבזמן שיש סנהדרין בארץ ישראל יסתכלו על הלבנה ועל השנה, אבל בזמן שאין יסתכלו על החשבון. כך אומר הרמב"ם.

מעניין, במקומם אומר בארץ ישראל, ובכלל משה ואהרן לא היו בארץ ישראל. הוא מתכוון לומר כל מנהיגי כלל ישראל. פשוט במקומם אומר במקום, ממלא מקום. ממלא מקומם.

מי ממלא מקום של משה רבינו?

ומי היה ממלא מקום של משה רבינו? למשה רבינו היה איתו, כביכול סנהדרין, בית דין, ואהרן היה השני בדרגה. אז כשהוא מדבר אל משה ואהרן, הוא מדבר טכנית אל הסנהדרין, אל המנהיגים, או אולי נאמר אל הסמכות העליונה אצל היהודים.

הוא מדבר אל משה ואהרן, הוא מדבר אל הסמכות העליונה, ואחר כך הוא אומר, ומי שהוא אחר כך הסמכות, שזה תמיד הסנהדרין. משה רבינו ניהל סנהדרין, ראית בפרשת הלכות סנהדרין, והיו לו מאותו יום שבעים ואחד זקנים, ומאותו יום השמות יצאו.

חידוש: קידוש החודש דורש ספציפית סנהדרין

וכאן עומד חידוש שלא עומד קודם. כלומר, בפרק א' כבר אמר הרמב"ם שעדות זו מסורה לכם, אבל מה שהוא אומר כאן זה עוד דבר, שזה אומר מסורה לבית דין הגדול. הרמב"ם החזיק שקידוש החודש זה לא מספיק, כלומר, כדי לקדש על פי ראייה זה לא מספיק בית דין. למדו קודם כל מיני הלכות שיש בית דין, יש סמיכה, יש רשות מארץ ישראל, כל מיני דברים, זה עדיין לא מספיק. כלומר, זה מספיק לעשות קידוש החודש באופן כללי, אבל כדי לעשות מותר הוא, צריך להיות סנהדרין. זה החידוש של הרמב"ם.

והרמב"ם אומר שזה נמצא גם בלימוד של "לכם", כי משה ואהרן לא היו סתם בית דין של שני יהודים טובים, הם היו הסנהדרין, והם, או מי שיוורש משה בתור ראש בית דין, לא סתם בתור בית דין.

הרמב"ם לא הבין סתם ש"החודש הזה לכם ראש חדשים" מדבר לא רק על שנה אחת, או רק על השנים כמה זמן שני האנשים חיים. זו מצווה לדורות, מצווה. חייב להיות שמי שיכול להיות במקומם של משה ואהרן. זה מאוד מעניין, כי בפרק א' זה לא היה נראה כך,

שיטת הרמב"ם על קידוש החודש: סנהדרין, סמיכה וחשבון

הלכה ב' (המשך) – קידוש החודש על פי ראייה דורש סנהדרין

הרמב"ם החזיק שקידוש החודש זה לא מספיק, כלומר, כדי לקדש על פי ראייה זה לא מספיק בית דין. למדו קודם כל מיני הלכות, שיש בית דין, שיש סמיכה, שיש רשות מארץ ישראל, כל מיני דברים, זה עדיין לא מספיק. כלומר, זה מספיק לעשות קידוש החודש באופן כללי, אבל כדי לעשות עם ראייה צריך להיות סנהדרין. זה החידוש של הרמב"ם.

והרמב"ם אומר שזה נמצא גם בלימוד של "לכם", כשמשא ואהרן לא היו סתם בית דין של שני יהודים טובים, הם היו הסנהדרין, והם, או מי שיוורש משה בתור ראש בית דין, לא סתם בתור בית דין.

הרמב"ם הבין באופן משמעותי ש"החודש הזה לכם ראש חדשים", לא מדברים רק על שנה אחת, או רק על השנים כמה זמן שני האנשים חיים. זו מצווה לדורות, מצווה. חייב להיות שמי שיכול להיות במקומו של משה ואהרן.

ההבדל בין פרק א' ופרק ה'

זה מאוד מעניין, כי בפרק א' זה לא היה יוצא כך, ובפרק א' הרמב"ם היה לומד שזה צריך להיות בארץ ישראל למד "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". ולפעמים הוא אמר שאם אחד הוא בחוץ לארץ והוא הגדול ביותר, הוא יכול גם להמשיך. הוא מסכים כאן, אבל זה לא הנושא כאן.

אנחנו לא מדברים עכשיו על השאלה של ארץ ישראל וחוץ לארץ, זה עכשיו על השאלה האם אתה הטוב ביותר. גדול או סתם בית דין. יש דבר שנקרא בית דין הגדול. שם היה משמע שאם יש אדם גדול בחוץ לארץ, הוא הגדול ביותר, והוא קיבל רשות מבית הדין הגדול. אה, המילה היא, זה אומר כמו שבית הדין הגדול עושה את זה ברשות, זה אומר כמו שבאמת עושה את זה בית הדין הגדול בירושלים. איך שתקרא לזה, כדי לקדש על פי ראייה, חייב

החידוש הגדול השני אומר הרמב"ם בסוף הפרק, שזה של להסתכל על החשבון עדיין לא אומר שהחשבון שלנו קובע את הלבנה בכלל. זה אומר שהיהודים בארץ ישראל, שהם איכשהו בית הדין, הם הולכים לפי החשבון, והם מקדשים כל חודש. בגלל זה יש לנו את החדשים שלנו.

יש שני חידושים גדולים של הרמב"ם, שלא כל אחד מסכים.

החידוש השני מוציא שזה תמיד בית הדין, רק בית הדין עצמו זו מלקבוע לפי ראייה לקבוע לפי חשבון. כלומר, בעצם מלקבוע על שניהם בעצם. אפשר לומר מלקבוע על חשבון פלוס ראייה לקבוע רק על חשבון. אבל זה עדיין בית הדין שצריך להיות המילה של קידוש.

דיון: ההבדל בין שני סוגי החשבון

דובר 2: כי אתה אומר חשבון פלוס ראייה, החשבון שהיו מחשבים בזמן שהיו מקדשין על פי ראייה, זה לא אותו חשבון שאנחנו מחשבים. החשבון שלנו הוא עוד פשרה, מבוסס על גס. והמילה שלנו חשבון.

דובר 1: כן. זה עדיין צריך להגיע. כלומר, מה שלמדנו שבית הדין צריכים להיות בקיאים באצטגנינות כדי לדעת מתי הלבנה באה, זה אומר את החשבון האמיתי המדויק. לא על אותו חשבון אנחנו מקדשים את החודש.

אנחנו מקדשים את החודש, כלומר, היום נעשה היום בית דין בארץ ישראל, שאינו עושה נדמה, מקדש את החודש לפי חשבון משוער שיוצא שזה יהיה פחות או יותר נכון, אבל לא לפי החשבון שאומר לנו מתי הלבנה הולכת להיות באמת.

אז זה היה כמו שהם חישבו את התקופות הנוכחיות, כוכבים, והם ידעו בערך מתי הלבנה הולכת לצאת בפועל. והיום זה החשבון של מה הכי טוב, הכי קרוב למציאות, עם הפשרה הכי טובה שלא יקרה שום... הענין של ימים שנשארים וכדומה. טוב מאוד.

הלכה א': קידוש החודש ועיבור השנה רק על ידי סנהדרין

אומר הרמב"ם, **כל שאמרנו מקביעת ראש חודש על ראייה**, קובע ראש חודש לפי עדים שראו. והדבר השני שלמדנו בפרק הקודם, **שעיבור השנה מפני הזמן או מפני הצורך**, שמעברים את השנה מבוסס על שני הדברים: זמן, זה אומר שזה יצא בתקופה שראש חודש האביב יצא בתקופה של ניסן, או מפני הצורך, בגלל כל הדברים שהוא חישב, התבואות וכן הלאה, אומר הרמב"ם, **אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל**. זה עושה רק הסנהדרין בארץ ישראל.

מה זה סנהדרין? בית דין של שבעים ואחד. לא רק בית דין של שבעים ואחד, אלא בית הדין של שבעים ואחד. בית הדין, כן, יש את בית הדין שבארץ ישראל, בית דין הגדול.

או, **או בית דין הסמוכים בארץ ישראל**, או הרמה הבאה היא כשזה כבר לא הם עצמם סנהדרין, אלא בית דין שיש לו סמיכה בארץ ישראל, שיש לו רשות מהסנהדרין, **שנטלו מהסנהדרין רשות**. זה אומר שהסנהדרין עדיין קיים. הסנהדרין יכול לתת רשות לבית דין אחר לעשות ראייה ועיבור השנה, אני מתכוון, קביעת ראש חודש ועיבור השנה.

המקור: "החודש הזה לכם"

איך יודעים את שני הדברים? אומר הרמב"ם, מאיפה יודעים את זה? **שכך נאמר למשה ולאהרן**, הקב"ה מדבר אל משה ואהרן, והוא אומר להם, **"החֲדֹשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים"**, כמו שהרמב"ם כבר אמר את זה מיד בתחילת הלכות ראש חודש. וכאן הוא מדבר אליהם, והוא אומר "לכם", זה מסור בידכם.

ומימלא מקום של משה ואהרן? מי לוקח את זה כשמשא ואהרן כבר אינם? אומר הרמב"ם, **מפי השמועה למדו איש מאיש ממשא רבינו**, קיבלו הלכה למשה מסיני ממשא רבינו, **שכך הוא פירוש הדבר: עדות זו תהא מסורה לכם**. הענין של "החודש הזה לכם", מה החידוש? עדות. זה עוסק בעדות. עדות החודש. אתה מקבל עדות? בסדר. **עדות זו תהא מסורה לכם ולכל העומדים במקומם**, ומי שלוקח את מקום משה רבינו במקומם.

כן. אבל בזמן שאין שם סנהדרין מארץ ישראל, כשלא קיים סנהדרין בארץ ישראל, אז אי אפשר לעשות גם לא בשמם, כי הם לא נמצאים ברשותם. וגם לא עוזר מה שהם נתנו פעם רשות, נראה שגם לא. אז אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים. אי אפשר לקבוע חודשים ולעבר שנים על סמך ראייה או על הערכת המציאות, אלא יש דבר חדש, בחשבון זה שאנו מחשבין בו היום.

הדרך היחידה איך עדיין אפשר לעשות מה שנשאר לעשות ראש חודשים ועיבור שנים היא דרך חשבון. לא שזה נשאר, זה דבר חדש, עם החשבון מעולם לא עשו. זה החליף את ההלכה הישנה של קביעה ועיבור. חשבון. ודבר זה, חשבון הוא כמו הסנהדרין החדש.

מה שכל אחד יכול לראות כי זה חשבון, כי זה מאוד ברור. הוא לא הסנהדרין החדש.

לא, הוא הדרך איך הפסק מתבצע היום בקידוש החודש.

כן, אומר הרמב"ם, ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא. הוא אומר שוב את הדבר הזה הלכה. הוא מבהיר ששני הצדדים של ההלכה מסיני, לא שההלכה מסיני אומרת שיש סנהדרין, ואם לא, אז מסתלק ומוצאים עצה. לא, הקב"ה אומר למשה רבינו מה? שבזמן שיש סנהדרין קובעין על פי הראיה ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין על פי חשבון זה שאנו מחשבין בו היום. יש לנו אומר שוב, מחשבין בו היום יש כאן דגש.

ואין חוששין לראיה, לא מסתכלים יותר על ראייה, אלא פעמים שיהיה יום שקובעין בו בחשבון זה הוא יום הראיה, הרבה פעמים יוצא שהיום שיוצא לפי החשבון הוא באמת היום שהיו יכולים לראות את הלבנה, או קודם לו ביום או אחריו ביום, הולכים רק לפי החשבון.

וזה, אומר הרמב"ם, וזה שיהיה אחרי ראייה, יכול להיות לפעמים שזה יום אחרי הראיה, יכול להיות שזה יום לפני כן. כלומר, אנחנו יודעים בבירור, אי אפשר היום לראות את הלבנה. בכל מקרה, עושים ראש חודש, יכול להיות יום אחרי כן, וכן הלאה. וזה שיהיה אחרי ראייה ביום, שזה יהיה אחרי הראיה הוא יותר דבר נדיר, פלא הוא, וזה רואים הרבה פעמים בארצות שהן למערב ארץ ישראל. כלומר, זה קורה רק בארצות שהן מערב לארץ ישראל.

כלומר, לכאורה בארץ ישראל עצמה, צריך לראות את החשבון מאוחר יותר. אבל יש יום שלם שהיה כבר אתמול ראש חודש. כבר ראיתי אתמול את הלבנה. והיום זה רק ראש חודש. בדיוק. וכדי להבין את זה, אני חושב, צריך להסתכל במקומות אחרים.

הרמב"ם עדיין לא חישב את החשבונות, אז אני חושב שאנחנו נחכה.

מה הלכה למשה מסיני נתנה לנו

אבל הרמב"ם לא אומר לנו שהלכה למשה מסיני נתנה לנו את החשבון. הלכה למשה מסיני נתנה לנו שבמקום ראייה יכול להיות חשבון, נכון? מה החשבון הוא, בא מאיתנו תקנות, כמו שהרמב"ם אמר בדרך שרואים אותנו תקנות. אני אומר לך בפעם השלישית והרביעית. החשבון הוא הרבה יותר, לא החשבון, אלא אנחנו תקנות.

לא, סליחה. זה חשבון בעצם. אבל אסטרונומיה, מתמטיקה. זה לא האסטרונומיה גם לא. שוב, זה בעל הלוז שעושה את החשבון שלנו. כלומר, זה חשבון שאפשר איתו בקלות לעשות לוח. זה לא חשבון לדעת מתי הלבנה תבוא.

כמו שהרמב"ם אומר, לפעמים הלבנה באה יום לפני, ויום אחרי כן. זה נכון באופן שהקירוב לא חייב להיות.

קושיית הרמב"ם על הרמב"ם לגבי החשבון

הרמב"ם אכן תמה, אחת מקושיות הרמב"ם בהשגות על ספר המצוות, שם הרמב"ם באריכות על זה, איך כתוב אצל הרמב"ם? איך הרמב"ם הבין שיש חשבון הלכה למשה מסיני? ברור שהרמב"ם באמת הבין מהרמב"ם. אני חושב שכל החשבון הוא הלכה למשה מסיני.

להיות בית דין הגדול. זה לא עמד בכלל בפרק א', זה עומד בפעם הראשונה כאן.

ענין הסמכות

זה גם מעניין, נראה שזה לא פשוט דין שהסנהדרין חייב לעשות את זה, אלא נראה שזה ענין של סמכות, זה ענין של סמכות, שהם נשארים הכוח הגדול ביותר, ממילא ברשות זה יעזור, כי אם זו היתה ממש מצווה על משה ואהרן, או סנהדרין, למה רשות תעזור?

זה יכול להיות, אבל הדבר שצריך כאן רשות בשבילו זה רק לקדש על פי ראייה, כי למעשה אחר כך בית הדין כן ממשיך לקדש, אבל רק על פי חשבון, לא על פי ראייה. אז מה שאתה אומר סמכות זה רק כדי לעשות לפי מה שרואים. לפי החשבון צריך עדיין בית דין, אבל לא הרמה של בית דין שנקרא סנהדרין. זו שיטת הרמב"ם.

אתה צודק, שהבחנת שהרמב"ם הניח את זה בדרך שאין סתירה.

השגת הרמב"ם על הרמב"ם

אבל אתה צודק, והרמב"ם הבחין שזה גם, אומרים כאן שני חידושים של הרמב"ם, ואומרים כאן חידוש שלישי, הרמב"ם מחבר עם זה שהרמב"ם מחזיק שקידוש החודש על פי ראייה דורש סנהדרין, בית דין הגדול, אין לו מקור ראוי לזה באמת.

כלומר, גם שפרק א' לא צריך... פרק א', צריך להיות סנהדרין. הוא לא יודע על פרק א', לא צריך שום פרק א', צריך שלושה מהסנהדרין. הרמב"ם חולק על זה גם.

הרמב"ם אומר שהוא לא יודע מאיפה הרמב"ם מצא שצריך להיות בית דין הגדול. הרמב"ם אומר שזו הלכה למשה מסיני, אבל הלכה למשה מסיני בדרך כלל לא עומדת בגמרא, לא סתם הלכה למשה מסיני, שהרמב"ם היה חולק ישירות על משה רבינו. בגמרא כן עומד, עדות זו מסורה לכם. אבל הגמרא לא אומרת שזו הלכה למשה מסיני, ושזה לדור דור.

זו לא בעיה. זה רמב"ם ישן על כל ההלכות שהן דאורייתא שהן הלכה למשה מסיני. זה לא מיוחד כאן.

תרגום לעברית

לפי הרמב"ם, שהרמב"ם לא היתה לו ראייה מספקת, זה מכך שצריך להיות סנהדרין. כלומר, שצריך סמוכים, שכל ההלכות שנאמרו ארץ ישראל או ראש ישראל, בזה הרמב"ם מודה, שזה לומדים מכל המקומות. בכל מקרה, זה תלוי במה שהמקור אומר. אבל מה שהרמב"ם אומר שצריך בית דין גדול, ובלי בית דין גדול אי אפשר לקדש על פי ראייה, בזה הרמב"ם חולק, והוא מביא שרואים לכאורה ברור, כמו שאמרת, רואים ממקומות שונים, שלא נראה שזה היה בית דין גדול, זה היה בית דין עם סמיכה.

הגמרא משמע שזה תלוי בסמיכה, לא שזה תלוי בבית דין הגדול.

הבנת הרמב"ם בסמיכה

אבל זו לא שיטת הרמב"ם. נראה שהרמב"ם סבר שסמיכה פירושה שעושים זאת ברשות במקום בשם בית הדין הגדול. האם זה כמו שבית הדין הגדול עושה זאת? זה לא נכון.

זו שאלה שלמה מה סמיכה אומרת. האם סמיכה פירושה שהם דיינים טובים מספיק, או שסמיכה אומרת שעושים זאת במקום. יש דבר כזה סמיכה שלא אומר זאת. סמיכה לא אומרת רשות. רשות מבית הדין היא דבר נוסף. כולם מודים, זה לא אותו דבר.

יש דבר כזה שנקרא סמיכה, שאומר שהוא מקבל, הוא מוסמך ל... סמיכה באופן כללי, שהוא דין טוב, אבל הוא לא עומד ברשות על הספציפי הזה. בדיוק, זה לא אותו דבר. אז מודים שיכול להיות משהו שיש לו סמיכה בזמן שאין סנהדרין, זה לא תלוי זה בזה.

הלכה ב' – בזמן שאין סנהדרין: קידוש על פי חשבון

הוא אומר הרמב"ם, כך למדנו, אבל... זה גם למדנו בהלכה ב', שהולכים לומר במפורש בהלכה ב', אבל, כן?

שיטת הרמב"ן: הלל הזקן קידש את כל החודשים מראש

אחר כך יש שיטה שלישית. מה השיטה של הרמב"ן? אם אני זוכר זו השיטה של עוד... הוא מביא מקורות כאלה לזה, אם אני זוכר, שזו שיטה אחרת לגמרי.

הוא אומר שבית הדין האחרון, כלומר, זה תלוי בכל החקירה האם צריך בכלל בית דין, האם זה סנהדרין וכו'. והרמב"ן למד, וכך אחרים, שוודאי, ההלכה למשה מסיני היא שצריך שבית דין יעשה את החודשים, ובית הדין צריך להיות לו סמיכה. לא צריך סנהדרין, אבל צריך להיות בית דין סמוכין שיעשה קידוש החודש. אין דרך אחרת.

לא נכון מה שהרמב"ם אומר שיש הלכה למשה מסיני שאפשר ללכת לפי החשבון, כל שכן שלא נכון מה שרש"י סעדיה גאון אומר שתמיד הלכו עם חשבון. לא, ההלכה למשה מסיני אומרת שצריך לעשות קידוש החודש על פי ראייה.

אם כך, איך אנחנו עושים קידוש החודש לא על פי ראייה, אלא על פי חשבון? אמרו, אני מתכוון הרמב"ן ואחרים, שדבר חדש, שהלל הזקן, מי שהיה שם, ראה שמתבטלת הסמיכה ולא יוכלו לעשות קידוש החודש, "עמד וקידש את כל החודשים מעתה ועד סוף כל הדורות", לפי החשבון שלו.

כלומר, החשבון שאנחנו עושים הוא כמו גילוי מילתא שבית הדין לפני אלף שנה קידש את החודש. עומד חידוש חדש גם שאפשר לקדש את החודש מראש, להרבה שנים מראש, אבל כך למדו הצדיקים האחרים. וממילא, כך לוקחים בדרך כלל אצלנו בחדר, מאיזו סיבה, השיטה, שהלוח שלנו הוא בעצם החודש המקודש מהלל. הוא עשה את הלוח, ואחרים אומרים שהוא גם קידש את כל החודשים לפי החשבון שהוא סבר שיהיה.

איך הוא יכול היה לקדש את החודשים כשלא תהיה הלכנה? הם כבר למדו, אפילו במזיד, בית הדין יכולים לעשות מה שהם רוצים. אז, לא רק שהם יכולים לעשות... הם יכלו לעשות זאת לעתיד. כן, אז, זו שיטה שלישית.

דיון: שיטת הרמב"ם נגד הרמב"ן

דובר 2: אז, הרמב"ם אומר כבר דומה לשיטה הזו?

דובר 1: לא, לא. הרמב"ם אומר בפירוש לא את השיטה הזו. לא, לא. הרמב"ם אומר, הם אמרו.

זה מאוד קשה השיטה השלישית, כי אפילו הוא סנהדרין אז, אין סנהדרין היום. אז... השיטה... אנחנו הולכים אחרי סנהדרין שהיה פעם. זה עצמו חידוש ש... כן. זה לא פשוט שצריך להיות סנהדרין ממשי, אלא מספיק שהולכים אחרי סנהדרין מסוים. נכון?

דובר 2: לא סנהדרין, בית דין סמוכין. לא צריך סנהדרין.

דובר 1: לא, בית דין סמוכין. כי לא היה סנהדרין בזמנים מסוימים בכלל, בזמן הלל.

צדדים במחלוקת

זה עומד קצת יותר כן, זה יותר, זה מתאים יותר למציאות, שפעם בזמן המשנה עוד הלכו על פי ידיעה, והם בכלל לא ידעו על החשבון. לפי הרמב"ם היו צריכים לדעת שהיה חשבון בסתר, למדו אותו, מובן לכלל הלכה למשה מסיני, אבל לא ידעו, זה מתאים יותר.

וצד שני, זה גדול, זה אומר חידוש להלכה שאפשר לעשות דבר כזה, או שאתה יכול לומר שזה באמת בדוחק. הרמב"ם מודה שזה לא לכתחילה כשמשיח יבוא. יחזרו אחורה. כשמדברים שיעשו שוב סנהדרין. אולי צריך... זה אותו דבר של משיח. יעשו שוב ראייה?

סטייה: הקושי של חידוש הסנהדרין

זה כמעט קשה כמו משיח. זה כל כך קשה. שיהודים יסכימו ויקבלו אחד לסנהדרין זה קשה כמו ביאת משיח. כן. אבל זה לא קשה. בשניהם צריך לקרות שינוי, שינוי מהותי.

דובר 2: לא, צריך פשוט לעשות, זה לא דבר גדול.

כלומר, איך? מתי עושים ראש חודש? לפי מה שכתוב בחשבון בלוח. כך הרמב"ם... לא עומד מדע לפני הרמב"ם החשבון. עומד החשבון, החשבון עומד איפשהו, מאיפה הרמב"ם לקח אותו, לא המדע המצא. אבל בטוח שהרמב"ם סבר שהחשבון הוא הלכה למשה מסיני.

שלוש שיטות לגבי החשבון

אבל כאן, אפשר לומר כך, אני חושב אם אני צודק, יש שלוש שיטות לגבי החשבון. במילים אחרות, החשבון הוא, בואו נעשה מאוד ברור, החשבון, כשאומרים עכשיו, חשבון אומר כללים. הכללים שאומרים מתי צריך להיות ראש חודש או מתי צריך להיות עיבור ראש השנה, לא החשבון שאומר לנו מה יהיה.

לכאורה, הרמב"ם הבין, יש שלוש שיטות לגבי זה.

שיטה 1: רב סעדיה גאון

היתה שיטת רב סעדיה גאון, ידוע למי שידוע את ההיסטוריה הפוליטית, היתה מחלוקת שלמה לרב סעדיה גאון עם ראש בית דין ארץ ישראל, איזה יום צריך להיות ראש השנה. רב סעדיה גאון טען באותה מחלוקת שבאמת תמיד עשינו לפי החשבון, שאפילו בזמן שקידשו על פי ראייה, אבל בכל זאת, איכשהו, הלכו עם החשבון שאנחנו עושים. זו שיטת רב סעדיה גאון.

הרמב"ם כועס מאוד על זה. הרמב"ם אומר שרב סעדיה גאון עצמו לא האמין במה שהוא אומר, הוא רק אמר זאת לתשובת המינים, זה לא יכול להיות.

רב סעדיה סובר כך שעשו חשבון, ואחר כך היה ענין, דבר רשמי של לקיחת עדות.

כן, קידוש החודש יכול היה ללכת נגד זה, אני לא יודע בדיוק. הוא אמר ש... מבין למה? כי יש בעיה. היום עומדים הרבנים כבר אלפי שנים, בכל אופן, הוא עושה לוח לפי לוח, לפי חשבון. הלוח אומר אותו דבר, הלוח אומר כמו טבלה.

באים הקראים, למשל, והם אומרים לרב סעדיה גאון, רב סעדיה גאון, איך לקחת את הדבר החדש המוזר הזה? ראש חודש הוא היום הלא נכון. התורה כותבת **החודש הזה לכם**, התורה כותבת חודש עבר וכו'. איך הם לקחו את זה?

עשה רב סעדיה גאון מה... הגאונים היו עושים במקרים כאלה, ואומר, אתם שקרנים, אתם שכחתם, משה רבינו אמר לעשות כך. אה, אתם עומדים בגמרא ראייה? לא, זה לא אומר, זה באמת היה על פי חשבון. זה פשוט רב סעדיה גאון, הרמב"ם כועס על כך.

שיטה 2: הרמב"ם

ופשוט שני הוא פשוט הרמב"ם, מה? שיש, באמת הרמב"ם סובר שיש שני סוגי חשבון,

קידוש החודש על פי חשבון: שיטות הראשונים ומתי התחיל החשבון

שיטת הרמב"ם: החשבון הוא הלכה למשה מסיני

אז מה שאנחנו עושים היום על פי חשבון, הוא מאוד קרוב לרב סעדיה גאון. זה גם הלכה למשה מסיני, מה שאנחנו עושים הכל על פי חשבון, הוא מאוד קרוב לרב סעדיה גאון. זה מאה אחוז הלכה למשה מסיני, זה לא דבר חדש, לא תקנת חכמים, זה כלום, זה מדאורייתא שבית הדין יעשה זאת, נכון, כמו שאנחנו עושים.

אבל זה בכלל לא פשוט שתמיד עשו את זה. זה לא, כל זמן שהיה סנהדרין לא השתמשו בכלל בחשבון שלנו. אז למעשה החשבון שלנו רק גוגע מהזמן שאין סנהדרין. אבל תיאורטית, מי שלמד הלכות קידוש החודש יודע שמשה רבינו גם למד את החשבון, כי כתוב "הלכה למשה מסיני". כך למד הרמב"ם.

אני רואה שהמפרשים מתבלבלים בזה, הרמב"ם מתכוון ממש שהחשבון היה... לכאורה כן, כך אני חושב. אבל אם זה הדבר, אז למה נכנס עוד החשבון של הצדיקים כשזה יותר רחוק? למה לא החשבון הוא החשבון? טוב, טוב, טוב, בואו נסיים רק את השיטה השלישית.

דיון: "סוף חכמי תלמוד" והציר הזמן
דובר 2: מעניין שהוא קורא להם סוף חכמי תלמוד, כי אביי ורבא היו תלמידים של רבי יוחנן, עדיין היו עוד כמה דורות אחריהם חכמי תלמוד.

דובר 1: אבל כל הדורות, אבל. שוב, הרמב"ם לא אומר עד זמן אביי ורבא, הוא אומר עד ימי אביי ורבא, כי בגמרא נראה לו שבימי אביי ורבא היו מקדשים על פי ראייה. אבל הוא לא אומר כאן בבירור מתי זה הפסיק, אין לו זמן. הוא יודע מתי עדיין בוודאי חידשו על פי ראייה, איפשהו בין הזמנים.

החקירה ההיסטורית: מתי באמת התחיל הלוח שלנו?

זה מאוד, מי שרוצה לבדוק את ההיסטוריה, התחילה מחלוקת גדולה בהיום איך קוראים להם? אפיקורסים? נו, כמו חקירה גדולה על זה, מתי באמת התחיל הלוח שלנו. כלומר, בגמרא אין שום זכר לכך, צריך לתפוס את זה.

מה שהרמב"ם אומר שיש לכל משוואות, חשבון זה חידוש גדול, כי אין שום זכר בגמרא שיש חשבון. לא רק שלא כתוב שלא היה החשבון, אולי אפשר למצוא רמז, אני לא יודע. לא כתוב בכלל החשבון שלנו יש לוח שיש כללים של הלוח שהרמב"ם הולך לומר לנו בפרקים הבאים. זכר לכך בגמרא.

תאמר אין ראייה, אולי היה ולא כתוב בגמרא, כתוב בספר אחר, ומקובל מאנשים מסוימים, אני זוכר את ספר כריתות השונאים שאומר שהלל עשה את הלוח, כולם יודעים לומר את זה, אבל גם על זה אין מקור ברור בגמרא.

הלל בנו של רבי יהודה הנשיא

זה כנראה קשור לרמב"ם שאומר שעד הלל היתה סנהדרין, אז רוצים לומר שמאז שנגמרה הסנהדרין נעשה חשבון, כן? יכול להיות. הוא מביא כאן שהרמב"ם אומר בשם רב האי גאון שהלל היה התקופה האחרונה של הסנהדרין.

ועל זה מוסיף ר' חיים קנייבסקי שהלל היה צריך לצאת בימי רב פפא, שהיה אחרי אביי ורבא. מאוד מעניין, איך יכול להיות הלל בנו של רבי יהודה הנשיא יהיה מאוחר יותר מאביי ורבא?

דובר 2: לא, הוא אומר הלל בנו של רבי יהודה נשיאה, אהא, ולא רבי יהודה הנשיא הראשון, היו כמה רבי יהודה נשיאה'ס. רבי יהודה נשיאה, אהא.

דובר 1: וזו היתה תקנת הלל הזקן, ואפילו לא, זה מאוחר יותר, אפילו זה הלל בנו של רבי יהודה הנשיא, גם לא רבי יהודה הנשיא בעל המשנה, נכד מאוחר יותר של רבי יהודה הנשיא.

מתי רואים באמת את החשבון?

אז, איפה רואים אנחנו כבר כן חשבון? אני זוכר שבגאונים היה רב סעדיה גאון, והיתה מערכה, ומוקדם ממנו גם. רואים משהו ברבנן סבוראי, אני לא יודע מה זה רבנן סבוראי, גם לא היסטוריה ברורה.

סיכום: שתי השיטות העיקריות בראשונים

על כל פנים, לפני כן אני אומר שזה אפיקורסות, כי זה סוד מה שכתוב בתורה הקדושה, ברמב"ם. הרמב"ם אומר שזה הלכה למשה מסיני, אחרים אומרים שזה תקנה של הלל. אלו בעצם שתי השיטות שיש בראשונים על הנושא.

אם מישור רוצה להיות אפיקורס, הוא יאמר שהוא לא יודע בדיוק מאיפה זה בא, כי אין מקורות מספיקים.

יום טוב שני: בזמן הסנהדרין ובזמן הזה

הלכה ב - יום טוב שני בזמן הסנהדרין

אוקיי, כשהקב"ה הראה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, הוא בוודאי הראה לו מי יהיו מנהיגי הדורות, ומתי זה באמת משתנה. בכל מקרה, זה הנושא של החשבון.

עכשיו הרמב"ם הולך לומר איך זה היום. זה מעניין, זה נתן לי משהו כזה... תסתכל סתם בארש"א. אביי ורבא הם כמו משה ואהרן, ומשהו נגמר אביי ורבא משהו כזה. אני חושב שאביי ורבא זה גם משהו כזה סט תמיד כמו שני

דובר 1: אבל כבר ניסו פעם, וזה לא הצליח. זה חלק מהגלות. לא היו יכולים להיות סנהדרין אם לא שהמהר"ל מפראג היה מחליט להכות את המהרי"ל. כלומר שנאת חינוס.

אז, למה אני אומר את זה? אני לא יודע שזה היה מחזיק שנה עם יום רביעי. כל דור היה... זה בטוח לא טוב. זה בטוח היה... מי יהיה בסנהדרין? אין בעיה, כולם יהיו בסנהדרין. אנחנו הולכים עד היום הזה עם השולחן ערוך שנכתב באותם זמנים. זה לא כל כך רחוק. בכל מקרה, הם עוד... הם דיברו על קידוש החודש, אבל זה לא היה הסיבה העיקרית שלהם.

הלכה ה: ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה

מתי התחילו עם החשבון?

דובר 2: בכל מקרה, בואו נחזור ל... הרמב"ם סבר שכל עוד עוד היה בארץ ישראל עוד היה סנהדרין, חייב להיות, כן?

דובר 1: לא ברור. הרמב"ם הולך לומר. הוא הולך לומר בבירור. "ומאימתי", אומר הרמב"ם... "ומאימתי התחילו", כן?

דובר 2: כן. מאימתי?

דובר 1: אומר הרמב"ם, "ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה?" מתי התחילו עם הדבר הזה של לעשות את החודשים לפי החשבון? אומר הרמב"ם, זה "מסוף חכמי תלמוד, בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית דין קבוע."

כלומר, לא בחורבן בית המקדש, אלא שנים אחר כך, כשהיהודים כבר נדחקו מארץ ישראל, כבר לא נשאר בית דין קבוע.

בית דין קבוע נגד סנהדרין

אז כאן הוא נותן החלפה של המילה "סנהדרין" ל"בית דין קבוע". נשמע שאולי בית דין קבוע עוד המשיך והיה להם עוד איזה דין סנהדרין. אני חושב שבית דין קבוע אומר סנהדרין. כבר לא היה בלשכת הגזית והכל, אתה יודע? אבל עוד היה סנהדרין. צריך להיות הסנהדרין, מה שזה לא יהיה.

עד זמן אביי ורבא

אז, עד כמו רבנן ורבותינו עוד היה... הרמב"ם לא אומר מתי, הרמב"ם אומר "סוף חכמי תלמוד". עוד היה דין סנהדרין. אביי ורבא, זה מה שהרמב"ם אומר. "אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי תלמוד עד ימי אביי ורבא על קביעת ארץ ישראל היו סומכין."

אביי ורבא גרו בבבל, אבל הם היו נסמכים בארץ ישראל אולי. עוד היה אז סנהדרין בארץ ישראל, הם עשו זאת על דעת ארץ ישראל.

דובר 2: לא, לא, הם לא עשו על דעת. הוא אומר שעד זמן אביי ורבא עשו זאת, החכמים בארץ ישראל עשו זאת.

דובר 1: אלא כלפי, עד זמן אביי ורבא קידשו על פי ראייה. מי שלומד משניות וגמרא ראש השנה לא רואה אף פעם את הנושא של החשבון. רואים את הרמב"ם ואת כל הדברים האלה רואים בראיה. נכון, לא רק רבן גמליאל, גם בזמן התנאים אמורים.

יש מעשיות בגמרא של אמוראים שקידשו את החודש על פי ראייה, אבל הם עשו זאת בבבל, ברשות מארץ ישראל. חלק על פי ראייה, חלק בבבל, חלק מארץ ישראל. זה לא תמיד היה בבבל, היתה ישיבה מארץ ישראל, עד רבי יוחנן, שאנחנו קוראים חתימת תלמוד ירושלמי, אני לא יודע בדיוק מתי זה.

הרמב"ם אומר שזה היה מאה וארבעים מבבל לקיסריה.

יום טוב שני של גלויות - המשך

דובר 2: מבבל? הוא גר בטבריה, היתה אז ישיבה שם, כלומר הוא הלך. אני לא יודע.

דובר 1: היתה ישיבה בסנהדרין, היו קובעים בית ישראל. נראה שהרמב"ם למד שהסנהדרין, מה שהסנהדרין, היתה עד זמן אביי ורבא. אחר כך, הרמב"ם לא אומר בדיוק מתי, אחר כך הפסיקו את זה, התחילו לעשות על פי חשבון. כך אומר הרמב"ם.

החשבון שהוא הזכיר קודם שיש איזה חשבון.

אז כך, **היה מן הדין** היה צריך עכשיו להתאים שיקרה כך, **שיהיו כל המקומות עושיין יום טוב אחד בלבד**. צריך לעשות רק יום טוב אחד בלבד, כי הסיבה למה עשו שני ימים טובים היא כי היה ספק, אולי ישמעו שהחודש מעובר וכדומה. אבל עכשיו, שעושים רק לפי החשבון, אז רק יום טוב אחד בלבד.

אז יודעים תמיד מה ארץ ישראל אמרה, כי הם הולכים בצורה צפויה ראש חודש, והם יודעים תמיד, למשל, שלתשרי יש יום אחד ראש חודש, כן? אז אפילו המקומות הרחוקים שבארץ ישראל, אפילו המקומות הרחוקים יותר, כמו בני ארץ ישראל, היו צריכים לעשות יום אחד יום טוב, כי הם יודעים איזה יום צריך להיות ראש חודש, למה? **שהכל על חשבון אחד סומכין וקובעין**. כי כל אחד יודע את החשבון, אין ספק בחשבון. לפי החשבון הזה היו צריכים לשנות את ההלכה של ספק יומא.

תקנת חכמים: מנהג אבותיהם

אבל כאן יש תקנת חכמים היא, שיהיו במנהג אבותיהם שבידיהם. שמאחר שהיה מנהג אבות ישן, החכמים קבעו תקנה שצריך לשמור על מנהג אבות.

עד עכשיו זה נקרא מנהג, עכשיו זה כבר נקרא תקנה בעצם. עד עכשיו זה היה ספק דאורייתא, המנהג היה בגלל ספק דאורייתא. עכשיו אין ספק דאורייתא, אבל תקנה לשמור על הדבר, תקנה לשמור על המנהג, בדיוק.

כך משמע מהרמב"ם שיום טוב שני הוא מנהג שהחכמים תיקנו. אילו חכמים? בזמן אביי ורבא לכאורה, שאז רק הפסיקה הסנהדרין. זה מאוחר, זו תקנה מאוד מאוחרת. והם עשו שצריך לשמור על המנהג. אבל לכאורה רק במקומות שכבר היה מנהג ישן, זה רק במקומות הרחוקים. אילו מקומות נראה כבר.

דיון: יום כיפור שני ימים?

כאן, למעלה, מנהג אבותיהם. למקומות יש מנהג אבותיהם. וזה אומר לכאורה גם יום כיפור, נכון? מה זאת אומרת? יום כיפור צריך גם לעשות שני ימים.

הוא לא אומר. יכול להיות שמעולם לא עשו. הוא לא יודע. הוא לא מציב... הרמב"ם לא נכנס לחקירות. סתם מעולם לא עשו יום כיפור שני ימים, for whatever reason.

הלכה ד - "שלחו מתם": הטעם של יום טוב שני בזמן הזה

מה הדבר? בגמרא כתוב, הרמב"ם לא אומר את הטעם, אבל בגמרא כתוב **"שלחו מתם"**, כן? זו גמרא במסכת ביצה כתוב ש"שלחו מתם", ו"הזהירו במנהג אבותיהם". והגמרא מסבירה את הטעם, **"שמא יחזיר הדבר לקלקלו"**. לא ברור מה הגמרא מתכוונת.

אולי אנשים ישכחו את החשבון, לא ידעו את החשבון. מה זה אומר? אני לא יודע, אבל זה מאה אחוז הפירוש. ישכחו את החשבון? וישכחו... אני לא יודע בבירור אם זה הפירוש, אבל כך כתוב.

במילים אחרות, אני רק רוצה להוציא שבגמרא כתוב **"שלחו מתם"**, זה אומר שזו היתה שאלה, האנשים באמת תמחו. עכשיו שכל אחד מקדש על פי חשבון, אין באמת שום הבדל בין ארץ ישראל וחוף לארץ, אבל שלחו... בית הדין אמר, נכון? בית דין שבארץ ישראל אולי, אני לא יודע, בית הדין אמר שצריך להמשיך לעשות מנהג אבותיהם.

טעם הגמרא

והגמרא אומרת למה? **"זימנא חדא גזרו מלכות הרשעה גזירה ועתידי הדבר לקלקלו"**. הגמרא לא הסבירה מה היתה הגזירה ומה היה הקלקול.

גם הגמרא אמרה, מאוד מעניין, הגמרא לא כתובה שקובעים על פי חשבון. הגמרא אומרת **"השתא דידעינן בקביעא דירחא"**. לא ברור מה זה אומר "ידעינן בקביעא דירחא". מבין את זה כך? כן, חצי דרך.

פירוש רש"י

אחים. לא סופרים את ה-71, סופרים כמו שסופרים משה ואהרן, שני חכמי הדור, ואביי ורבא שני חכמי הדור.

טוב. כן, טוב, יש מנהג שיהיו תמיד שתי רשימות בכל דור. רגע, משה רבינו, תקופת הזוגות. אוקיי. לא, תמיד יש נשיא ואב בית דין, מה שיהיה.

צריך להיות ב... בכל מקרה, עד כאן למדנו את הכלל למה יש דבר כזה חשבון ולמה יש דבר כזה ראייה. עכשיו אפשר ללמוד מה המעשה עם ספק יומא. כי זה תלוי, כלומר, יוצא כאן שני סוגי ספק יומא: אחד, כשזה ספק אמיתי על פי ראייה, ושני, כשזה על פי חשבון, אם זה מנהג, או הרמב"ם קורא לזה כאן מדברי סופרים.

אז בואו נלמד. אוקיי. כן?

דברי הרמב"ם

אומר הרמב"ם, **"כשבית דין הגדול קיים והיו קובעין על הראיה"**, כשעדיין היתה סנהדרין קבעו לפי ראייה, בחודשים אחרים היה בסדר, כי למשל עד פסח הגיעו, השליחים הגיעו. אבל מה קורה עם ראש השנה?

מה, מה, לא, לא, לא. הוא אומר מה שאמר בחלק הקודם, שהולכים עם שלוחי תשרי תמיד. היו מקומות. אוקיי, אוקיי, נראה כבר.

אומר הרמב"ם שבאותם זמנים כשקבעו על פי ראייה, **"היו בני ארץ ישראל וכל המקומות שמגיעין אליהן שלוחי תשרי"** - הם למדו שתשרי היה הכי מעט, השליחים רק היו צריכים להגיע בעשרה ימים. בכל מקום ששליחים יכולים להגיע בעשרה ימים, נראה שכל ארץ ישראל גם היתה כלולה בזה.

כן, כך הוא אומר, **"בני ארץ ישראל וכל המקומות שמגיעין אליהן"**. כלומר, אפילו חוץ לארץ ישראל, אם זה קרוב מספיק אליהם, **"שלוחי תשרי עושיין ימים טובים יום אחד בלבד"** - האנשים עשו, חוץ מראש השנה. ראש השנה כבר הרמב"ם אמר בפרק הקודם שכן היו צריכים לעשות שני ימים, כי ראש השנה הם עדיין לא היה להם זמן לדעת. הוא רק אמר חצי דרך, הוא הולך לומר את זה יותר ברור כאן.

אוקיי, אז הוא מדבר כאן, ימים טובים הוא מתכוון ליום טוב של סוכות. יום כיפור וסוכות. פסח? מה עם פסח? שלוחי תשרי. אפילו איפה ששלוחי תשרי יכלו להגיע, כל ימים טובים, פסח, סוכות, כדי שלא לחלק במועדות.

"ושאר המקומות הרחוקות שאין שלוחי תשרי מגיעין אליהן", אבל המקומות שלוקח יותר מעשרה ימים ושלוחי תשרי לא יכלו להגיע לשם, **"היו עושיין שני ימים מספק"**. הם עשו כל ימים טובים שני ימים מספק. אפילו, גם יש משמעות ליום טוב של פסח, שהיו עוד כמה ימים, אפשר היה לחכות לשליחים, גם עשו שני ימים טובים מספק.

"ואפילו שבועות, וזה כדי שלא לחלק במועדות". יש ענין של שלא לחלק במועדות. למה? **"לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בני ארץ ישראל את החודש"** - הם לא ידעו איזה יום בני ארץ ישראל עושים את החודש, אז זה ספק יום טוב. אולי אפשר לומר שזה ספק דאורייתא, החמירו ועשו שני ימים יום טוב.

כדי שלא לחלק במועדות

וזה אומר, אפילו בניסן, כששליחים הגיעו והם ידעו בוודאי שזה לא יום טוב, כדי שלא לחלק במועדות עשו רמה שנייה. אבל הספק העיקרי הוא בוודאי כשלא מגיע.

אבל שוב, מה שהוא אומר שהמקומות... בקיצור, צריך לדעת כל שנה האם הגיע בדיוק השליח? זה לא שווה כלום כשהוא לא יגיע. הוא עושה שם כלל, עשו כלל. מקום ששלוחי תשרי לא מגיעים, שם עושים שני ימים יום טוב, בגלל שזה ספק אמיתי, או בגלל שלפעמים זה ספק אמיתי. אני יכול לעשות את זה בעצמי, זה כמו רמה נוספת.

זה בזמן שהיה סנהדרין. במילים אחרות, עד זמן אביי ורבא, נכון?

הלכה ג - בזמן הזה: יום טוב שני על פי חשבון

בזמן הזה שאין שם סנהדרין, לא קיים סנהדרין, ומה אז יש? בית דין של ארץ ישראל קובעין על חשבון זה, בית הדין בארץ ישראל קובע על

הפשט ב"שלחו מתם" - לך עם המנהג שלך

מה נראה שהרב אומר כשזה מגיע לפשוט? אתה תמשיך עם המנהג שלך. איי, הלימוד לא מסתדר? פשוט לא יודע את ההבדל בין מנהג ולימוד. אם יהפוך למנהג, הוא יהפוך לגוי. אתה תלך עם המנהג.

תרגום לעברית

אז שני ימים טובים הוא חיזוק להיות, לא יום טוב אחד, אלא אפילו פשוט הוסיפו יום טוב. יכול להיות שהפשט שלי הוא "שלחו מתם", איזה טעם שהיה בישראל, יהודי שהלך בתמימות אחר, לכו בתמימות, לא צריך את הסודות שיש כאן. כן, אוקיי, הלאה.

אחרת, אתה מבין, אני רואה את זה כמו מקום חלש, כמה שאני עושה טוב. לא, המנהג נעשה חשוב מאוד. כמו שבא יהודי לרב לשאול האם צריך להדליק שני נרות ליארצייט או שלושה נרות ליום כיפור, והרב לוקח את זה בריצנות רבה, כי אם לא יעשה זאת, לא ישר כלום.

כמו ההלכה שאם שכחו להדליק שבת, צריך להוסיף נר. הם פחדו שכל היום טוב יהיה בסכנה, כי אנשים יאמרו, "היום לא אמרו יותר 'אשר תקראו אותם', ומי אומר? אנחנו לא יודעים, 'אשר תקראו אותם'."

הם אומרים, לא רק יום טוב אחד צריך לעשות, אלא צריך לעשות שני ימים טובים. בקיצור, לא מזיק שני ימים טובים, אבל על כל פנים, זה ה...
טענת הרמב"ם — זה יותר חמור כי זו תקנה

אבל הרמב"ם טען בהלכות יום טוב שבגלל זה יותר חמור, כי זה לא באמת ספק, זו רק תקנה. סתם מצוה מדרבנן לעשות עוד יום טוב.

אז אוקיי, אז בינתיים הרמה שאנחנו מחזיקים עכשיו היא שאלה שכאשר העולם עוד היה עולם, היו עושים שני ימים טובים מספק כי השלוחים לא היו מגיעים לשם. אז עכשיו אין יותר שום סיבה אמיתית לעשות שני ימים, כי עכשיו כולם עושים בכל מקרה לפי אותו חשבון, אין יותר שום הבדל בין היהודים באלכסנדריה או היהודים בירושלים.

אבל החכמים אמרו, "שנה, אבותיכם כבר היתה להם כאן תקנה, וכבר נתקדש המנהג של שני ימים טובים, שישמרו את מנהג אבותיהם." זה עד היום.

הלכה ו — מקום שלא היו שליחי תשרי מגיעין

לפיכך, אומר הרמב"ם הלאה, "כל מקום שלא היו שליחי תשרי מגיעין אליו כשהיו שליחי יוצאים" — מקומות שהיה רחוק ושליחי תשרי, שיש להם עשרה ימים ללכת, לא הגיעו לשם — "עושים שני ימים, אפילו בזמן הזה" צריך להמשיך לשמור את מנהג אבותיהם, "כמו שהיו עושים בזמן שבני ארץ ישראל קובעים על הראיה" — כמו שעשו בזמן שקבעו על הראיה שהמקומות הרחוקים היו להם שני ימים טובים.

"ובני ארץ ישראל בזמן הזה" ממשיכים עם מנהגם, "עושים יום אחד כמנהגם", למה? כי שם מעולם לא היה מנהג אחר, "שמעולם לא עשו שני ימים טובים".

הלכה — יום טוב שני הוא מדברי סופרים

"נמצא, יום טוב שני שאנו עושים בגלות בזמן הזה" — מה שרואים היום בגלות שני ימים טובים — **"הוא מדברי סופרים שתקנו דבר זה"**, שהיות שאבותינו היו גם כן עושים שני ימים טובים, אם היה גר יהודי באמריקה או איני יודע איפה — לא גרו, למשל בגרמניה כבר גרו יהודים בזמן בית שני, ושם כבר היה כך — צריך להמשיך לשמור את המנהג, כך תיקנו החכמים.

דיון: ההבדל בין "מנהג" ל"תקנת חכמים"

הרמב"ם הולך להסביר מאוחר יותר את מה שאתה מדבר בדיוק. כי אפשר היה לראות את זה כאילו צריך רק לשמור על המנהג הקיים, כי הוא אמר "כמו שהחזיקו במנהג אבותיכם". אבל מקום שעדיין לא היה בו ישוב, הולכים עכשיו להקים ישוב. אוקיי.

אבל נראה שהרמב"ם רוצה כאן להדגיש שבזמן הזה זה לא רק מנהג, זה מדרבנן. זה, כנמצא יוצא, מאחר שבאמת יודעים זאת כן, יוצא שיום טוב שני

רש"י אומר, כך אומר רש"י, שהגזירה היתה שלא ילמדו תורה, ישכחו את סוד העיבור, סוד העיבור זה אומר החשבון, ממילא יעשו יום אחד ויתבלבלו. עכשיו עשינו את הגזירה.

זו סברא מעניינת, אני לא יודע, אני לא מאוד מתרשם מזה. אוקיי, תן לי שנייה, בחור צעיר.

קושיית הר"ן

הוא מביא כבר מהר"ן שאם הבעיה היא שהמלכות תעשה גזירה, אז הבעיה צריכה להיות גם בארץ ישראל. אין שום דבר ש... בכל מקרה, המפרשים האחרונים, רבי יעקב עמדין ורבי חתם סופר, ואולי עוד כולם אמרו שחייב להיות סוד בנושא של יום טוב שני, כי הטעם שכתוב בגמרא לא הגיוני.

לא מספיק הגיוני זה אומר. כן, זה לא הגיוני. אני מתכוון לומר זה לא... יש משהו נוסף לזה.

סטייה: טעם כמס

כמו הרבה דברים, הגאון מווילנא אמר שתקנות חכמים יש להן הרבה פעמים סודות מלבד מה שהם אומרים. זו סברא. זה אומר, משהו יכול לומר הטעם הוא על פי קבלה, משהו יכול לומר על פי פשט טעם.

הצאנזער רב לא מצא את הטעם הכמס. הוא כותב את זה, אחרים לא כתבו את המילה טעם כמס. להיפך, הבעיה של הצאנזער רב היא שהוא אומר שיש טעם כמס. טעם כמס צריך להשאיר סגור ולומר איזה טעם שהגיוני לעולם. אז הטעם כאילו הגיוני, שמא יחזור הדבר לקלוקלו. כשאומרים טעם כמס זו הזמנה לחכמים לנסות לחפש. וזו רמה גדולה יותר של... לא רק אומרים את המילה טעם כמס, אלא החכמים הגדולים ביותר מחפשים.

אני לא אוהב את הטעם כמס. הטעם כמס הוא אלימות. כתוב שהוא אומר, אני בעל הבית ואני אומר. החכמים מעולם לא עשו דבר כזה. החכמים תמיד נתנו טעם, לא תמיד הטעם האמיתי. הוא אמר טעם שדרכו הוא כופה, ובדרכי נועם. הוא אומר טעם שהגיוני לך, ויש לו את הכוונות שלו. אבל לומר אני אומר נקודה, זה לא הדרך של התורה.

קושיית החתם סופר

אז, מה רואה החתם סופר, בעצם מה שהוא שואל הוא, למה קוראים לזה רק מנהג אבותיהם? לכאורה היו צריכים בהלכה לעשות שני ימים כספק דאורייתא. אז זה דין שצריך... אני מדבר כשהיה ספק אמיתי.

כן, לפי הרמב"ם שספק דאורייתא הוא רק מדרבנן, אפשר לשמוע כמנהג. אבל אתה שואל את השאלה, אני תמיד חשבתי ששלחו מתם הזהירו במנהג אבותיהם זה בגלל... אני אגיד לך את הסוד שלי, אני אגיד את הסוד?

אני חושב כך, מה זה בכלל שלחו מתם? למה לא יכול היה בית הדין המקומי? למה היו צריכים לקרוא לבית הדין?

יום טוב שני של גלויות - המשך: מנהג אבותיכם בידיכם, תקנת חכמים, וראש השנה

היחס של חכמי ארץ ישראל לחוץ לארץ

דובר 1:

כי כל קביעות השנים נמצאת בארץ ישראל. אני מבין, אני מבין, אני מסכים, אבל בכל זאת. אז אני לומד כך, אני חושב שכבר אמרתי את זה אולי בצפיית יום טוב, שבת הדין, זה ידוע, מי שלומד, צועק בגמרא מרבי יוחנן ואחרים בפסחים, רואים שם פני הבבלים.

חכמי ארץ ישראל מעולם לא החזיקו מחכמי חוץ לארץ, אפילו מגדולי הדור שבהם. הם תמיד הסתכלו כמו... גם היום, ארץ ישראל, היהודים האמריקאים, לא יכול להיכנס ללמוד קצת את היום, הם מחשיבים את עצמם חכמים תמיד.

אז, אלינו הסתכלו, אתם היה לכם איזה הבדל. כלומר, אנחנו יודעים מתי ראש חודש. אתם לא יודעים, אתם עושים שני ספקות, אתם לא יודעים מבולבלים. פתאום, אה, אתם תופסים, אתם יודעים כן, הוא לא יכול לדעת, לא יכולים לסמוך עליכם, מחר תשכחו.

המקומות הרחוקים, אלא רוב ארץ ישראל עשו שני ימים מספק. זה אומר, מלבד אלה שהיו סביב בית המקדש. הוא כבר הולך לומר.

"ורוב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעים יום שקבעו בו בית דין את החודש, שאין השלוחים יוצאין ביום טוב". שלוחים לא יוצאים ביום טוב. למדנו קודם שמותר לצאת ביום טוב, שלוחים לא יוצאים ביום טוב. ממילא לא היה ראש השנה. זה אומר, התחילו... הוא לא אומר את המילים, אבל לכאורה היו צריכים להתחיל לשמור, כי אולי יבואו עדים לומר וזה יהיה רק למפרע היום הראשון יום טוב. כן?

"ולא עוד", אומר הוא, לא רק במקומות רחוקים מירושלים, **"אלא אפילו בירושלים עצמה שהוא מקום בית דין, פעמים רבות היו עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים. מפני שאם לא באו עדים כל יום שלשים",** כי אם לא באו עדים כל היום השלושים, **"נוהגין היו באותו היום שמצפין לעדים קודש, ולמחר קודש".**

היום שמכנים לעדים כבר עשו שיהיה יום קודש, ולמחר קודש. זה אומר, אם ראו... הרמב"ם אמר קודם שקורה לפעמים שכבר רואים את הלבנה עוד לפני שנעשה היום. או לא יודעים שום דבר, ראו כוכבים, אז זה נהדר, עשו את אותו יום יום טוב.

אבל אם החודש כבר נכנס עמוק ביום, כבר מתחילת היום, פעם אחת בית דין כבר קבע לפי חשבונותיהם שהיום יכולים לבוא עדים, כבר היו צריכים לשמור ראש חודש מתחילת היום. תמיד, בעיקרון, כמו שלמדנו. תמיד, כן.

זה אומר, היתה כל התקנה שלא מקבלים עדים מן המנהג ולמעלה. על כל פנים, נראה שתמיד היו צריכים לשבת ולחכות, וממילא היום השלושים תמיד היה קודש, חוץ מאם באו אותו יום עדים אז רק היה אותו יום, נכון? אבל היום הראשון תמיד לכאורה היה.

יוצא, והרמב"ם כבר אמר את זה שראש השנה שונה. ראש השנה אינו דין ספיקא דיומא, אלא ראש השנה הוא עוד לפני ספיקא דיומא, עוד לפני דין ספיקא דיומא כבר ראש השנה שני ימים. **ובזה בטח יש גם סוד.**

הלכה ח — ראש השנה שני ימים בזמן הזה

אומר הרמב"ם, **"והיו עושין אותו שני ימים אפילו בזמן הראיה".** התקינו, תיקנו שהיות — זה לא עשו מהסיבה של אולי השלוחים לא יגיעו וכדומה — התקינו שהיו עושין אפילו בני ארץ ישראל עושין תמיד שני ימים.

בזמן הזה שקובעין על החשבון, עשו שגם כשקובעים את החשבון, שבאמת אין את הסיבה לעשות שני ימים, כי כשקובעים את החשבון יודעים כן באיזה יום הוא ראש השנה, ואפשר לעשות רק יום אחד. אבל היות שכבר קבעו ראש השנה שני ימים, גם המשיכו את המנהג. זה אומר, החיזוק של מנהג אבותינו עלה גם על זה? לא ברור למה, אבל שישמרו את המנהג.

המבנה של הסוגיה — לחומרא, לא לקולא

נאמר את המבנה של מה שקורה כאן. העולם, היום שיש חשבון, יכול להיות יותר קולא. יעשו רק יום אחד בכל מקום, כי אפילו ראש השנה יודעים מתי זה יהיה בוודאי. אבל, המעשה הולך להיפך, הולכים לחומרא.

זה אומר, הולכים שכל המקומות שלא ידעו אז עושים ספק. ואפילו המקומות שפעם לא ידעו, כמו ארץ ישראל הרבה פעמים לא ידעו איזה יום הוא ראש השנה, ואפילו בבית המקדש הרבה פעמים רק עשו שני ימים ראש השנה, ממילא הולכים עם מה שפעם היה הספק שפעם היה, נעשה היום מנהג.

קושיא — מה שייך "מנהג אבותיהם בידיהם"?

שואל אתה קושיא טובה, מה שייך לזה מנהג אבותיהם בידיהם? זה לא ממש מנהג, זה היה ממש ספק. אותו דבר, בחוץ לארץ גם היה ממש ספק, עכשיו זה נעשה מנהג. אז זה לא מנהג אבותיהם בידיהם, אבל הוא מביא מהרשב"א שיכול להיות אותה סיבה, כי אפשר לשכוח את החשבון. אז לא סומכים על החשבון, כי צריך חשבון.

ומה שאנו עושים הוא מדברי סופרים שתקנו שילכו לפי המנהג, לפי המנהג של פעם.

נפקא מינה — מכת מרדות

יש כאן יוצא מן הכלל אחד. קוראים לזה עדיין, הרמב"ם בהלכות יום טוב קורא לזה עדיין "מספיקא דיומא". הוא מתכוון לומר שהמנהג המקורי היה מספיקא דיומא, אז נשאר עם המילה "ספיקא דיומא". אבל האמת היא שזה מנהג, זה יום אחד הוא דאורייתא ויום אחד הוא מנהג. היום הראשון לכאורה, היום הראשון הוא דאורייתא והיום השני הוא מנהג, שזה אומר תקנת חכמים.

אני חושב אבל שיש נפקא מינה. אמת, הרמב"ם חידש בהלכות יום טוב שהדבר שמותר לעשות כי זה ספק, זה אומר "בצה שנולדה בראשון תאכל בשני", זה לא... אם אני זוכר, הרמב"ם חידש "יראה לי", כן, זוכר? שבזמן הזה ששני הימים אינם ספק, זה רק באמת מדרבנן, אי אפשר להשתמש בספיקות.

זה החידוש הגדול של הרמב"ם, שכל שאר המפרשים חלקו עליו. אבל הרמב"ם אמר שזה באמת נעשה יותר חמור מאחר שזה יצא מספק. אי אפשר בגלל ספק. אבל האחרים רואים את זה כאילו היות שכל התקנה היתה מספק, יש לזה עדיין דין ספק. נכון.

אבל זו היתה שיטת הרמב"ם בהלכות יום טוב בפירוש, וכאן לכאורה מוציא את הסברא שעומדת מאחורי זה.

הגדר של "מנהג" ו"תקנת חכמים"

יכול להיות שהרמב"ם היה גם אומר שתקנת חכמים היא חמורה יותר ממנהג. צריך לדעת את הגדרים של המילים "מנהג" ו"תקנת חכמים". יכול להיות שזה יותר חמור. אז זה היה רק מנהג, ספיקא דיומא, ועכשיו זו תקנה גמורה. כן, זה יותר.

דובר 2:

יכול להיות, הוא אומר שזה לא אמת. מכת מרדות למשל הולכים כבר על מנהג, אבל על תקנת חכמים הולכים כבר על מנהג. אולי בגלל זה עושים ברכה?

דובר 1:

גם מכת מרדות. על מנהג אין כנראה מכת מרדות. על תקנה יכול להיות מכת מרדות. לא מכת מרדות, נותנים... הרמב"ם אומר מכת מרדות על יום טוב שני.

דובר 2:

כן, הרמב"ם אומר, נותנים נידוי.

דובר 1:

כתוב בגמרא שמנדין על כבוד חכמים, לא על כבוד המנהג, כי חכמים ציוו על זה. כן. אוקיי.

הרי"ף — זה מנהג של החכמים

כן, הוא אומר, הוא מביא בפירוש, למשל הרי"ף אומר כמו שאתה אומר, בגלל זה מקבלים על זה בוש, כי זה לא מנהג מעצמנו, זה מנהג של החכמים, תקנת חכמים. נכון. אהה.

יש דברים כאלה כמו "בנות ישראל החמירו על עצמן", אבל חכמים קיבלו את זה, ממילא זה נעשה... צריך לדעת, אז מקבלים מכת מרדות כנראה לא, כי לא כתוב "שלחו מתם". צריך לדעת.

הלכה ז — ראש השנה שני ימים

בואו נלמד עוד כמה נקודות על היום טוב השני, הכלל של ראש השנה. כן?

אומר הרמב"ם, יום טוב של ראש השנה, יום טוב של ראש השנה הוא כן, זה שונה כי זה היום הראשון, זה ראש חודש. אז למשל, **"היה כובן על הראיה, היו רוב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים מספק".** לא רק

המשך הלכה ח' — ראש השנה ו"בכסה ליום חגנו"

הספק של ראש חודש הוא ספק מציאות

דובר 1: יכול להיות. אז הם אולי לא פסקו כרבי שמעון בר יוחאי חס ושלום שתשתכח תורה מישאל. לא, הם כן, והעצה היא שיעשו שני ימים.

אה, זה עצמו... רבי שמעון בר יוחאי יש לנו, בטח יש סוד בזה, ובוודאי מי שלומד את כתבי האריז"ל יודע את הסוד. חשבתי שיש עוד סוד על פי דרך הפשט, כי למדנו שיש שני ימים שלא רואים את הלבנה, וזה תלוי במצבים שונים מתי אפשר לראות את הלבנה, האם יום אחרי המולד, או קצת מיד אחרי המולד, וכדומה.

אז יוצא, נראה לי שהדבר שלא ברור באיזה יום החודש התחיל, זה דבר מציאותי. כי אתה צריך לזכור שהסיבות לפעמים למה לא רואים את הלבנה היא למרות שיכול להיות שזה בדיוק בצד השני של העולם, או שזה בדיוק ביום שלא רואים את זה כל כך טוב, וכדומה, או שזה בדיוק קרוב לשמש. יש כל מיני דברים שהם כאילו דברים טכניים שגורמים לכך שלא יכולים לראות את הלבנה.

וזה אמת במציאות, מישאל ישאל מתי מתחיל החודש של הלבנה, אז אמת שזה לא תמיד ביום אחד. זה יכול להיות בין שני ימים, מבין? כי יש כשזה לגמרי בדיבוק, אחר כך יש כשמתחילים קצת לראות, וזה תלוי האם זה בבוקר או בלילה, דברים אחרים שונים.

אז לא נראה לי דבר כל כך מוזר שיהיו שני ימים ראש חודש. זה צריך להיות דבר טבעי שני ימים ראש חודש, לא רק בגלל ספק. אנחנו קוראים לזה ספק, כי למעשה, בית הדין קובע אחד מהימים ראש חודש. התפקיד שלהם הוא להכריע את הספק, אבל הספק תמיד היה.

"בכסה ליום חגנו" — השם של ראש השנה מכיל כבר את הספק

דובר 1: מאוד טוב. זה מתאים מאוד, כי בית הדין יודע מתי בערך זה בא, ולפי זה קיבלו עדות. זה אומר, האחריות שלהם היתה לפי הפשט שאתה אומר מתאים מאוד, ה"בכסה ליום חגנו" הוא ממש בשם של ראש השנה כבר עומד הכיסוי, היות שיש את היום שהלבנה מכוסה, ואותו יום הוא כזה חצי ראש חודש, כזה ספק ראש חודש.

דובר 2: נכון, בדיוק.

דובר 1: בגלל זה מבינים את ההבדל של ראש השנה וחדשים אחרים, כי ראש השנה הוא ממש הזמן שזה אחד מה... חדשים אחרים כבר הספק עבר, בדרך כלל, כבר היה שבועיים אחורה היה הספק. ראש השנה קורה ביום של ספק.

דובר 2: מאוד טוב.

השוואה לבין השמשות

דובר 1: זה דומה למה שהרבה לומדים אומרים על בין השמשות.

דובר 2: כן, בין השמשות זה לא רק ספק בהלכה, זה ספק במציאות. יכול להיות שהחכמים יכריעו לפי ההלכה מתי מתחילה הלילה, אבל העובדה היא שיש את ה... המצב כביכול, נמשכת הדמיונים. והסעודה היתה משהו כזה סעודת שמחת היתר הספיקות, כזה...

דובר 1: מאוד יפה, אוקיי. חושב שזה הסוד של ראש השנה יותר...

"הא למדת שאפילו יום טוב של ראש השנה בזמן הזה מדברי סופרים"

דובר 1: בקיצור, "הא למדת", אומר הרמב"ם, "הא למדת שאפילו יום טוב של ראש השנה בזמן הזה מדברי סופרים". זה אומר, בזמן הבית היו אמיתיים סופרים, אבל בזמן הזה עוד יותר מהסופרים. ובגלל זה באמת קדושה אחת. למרות שלפי הרמב"ם, לפי החידוש של הרמב"ם עצמו צריך שכל ימים טובים יהיו קדושה אחת.

וכאן רואים גם שכשאומרים כאן שיעשו עוד יום טוב, למשל, בזמן הבית, זה לא רק היה שלא יעשו מלאכות, אלא ישמרו את היום טוב עם הכל עם כל הפרטים. יתקעו שוב בשופר, כי בראש השנה רואים את זה. לכאורה, לא כתוב ברור. אני זוכר שבגלל זה יש מבוכה, זה כתוב בעקי קודש, האם

מתכוונים לתקוע בשופר או לא. אבל אפשר כבר ללמוד. עשו את עיקר יום טוב. עשו את הסדר, עשו את ה... היום השני היה כזה ספק דאורייתא של יום טוב. לא יכול להיות שזה יותר קל. זה אומר, לתקוע בשופר לא עולה כסף. החידוש הוא הקרבן, אולי... דברים אחרים.

הלכה ט' — "אין עשיית יום אחד תלוי בקריבות המקום"

ההקדמה של הרמב"ם — למה צריך את ההסבר הזה

דובר 1: כבר, אומר הרמב"ם הלאה. עכשיו הוא הולך ומסביר קצת יותר. אומר הוא כך. עכשיו, עד כאן למדנו את היסוד למה צריך לעשות יום טוב שני. עכשיו צריך לדעת, פעם אחת אנחנו עושים עכשיו יום טוב שני, כי כך היא תקנת חכמים, הוא הולך יותר, הוא מסביר כך.

אז אני רוצה לומר לך, אני חושב שההקדמה צריכה להיות זו. יוצא ש... ש... תיאורטית... איפה שהיה, כך פשוט פשט יהודי היה לומד עד כאן היה מבין, שם שהגיעו שליחי תשרי, שם עושים יום אחד, שם שלא הגיעו עושים שני ימים, ויום טוב.

הלכות קידוש החודש — פרק ה (המשך): יום טוב שני של גלויות — דער רמב"ם'ס כלל און דער מנהג העולם

עכשיו, אני חושב שהרמב"ם כותב את כל הקטע הזה כדי לענות על מנהג מסוים שאינו כך. אבל העובדה היא, לפחות כפי שהרמב"ם ראה, צריך לדעת שהיו אזורים שהיו בהם מנהגים אחרים, אבל העובדה היא שגרים יהודים, בזמן הרמב"ם עצמו הוא גר במצרים הרבה זמן, ממש קרוב לארץ ישראל, והיהודים היו גרים בסוריה בכל הדורות. אלכסנדריה היא במצרים.

דובר 2: כן, כך, בסוריה, בארם צובא, איך קוראים לזה שם, דמשק, כן?

דובר 1: דמשק, סוריא, דמשק, אלו אזורים שנמצאים ממש חצי שעה נסיעה מצפת, שעה, זה לא רחוק מארץ ישראל.

דובר 2: אבל לא במכונית.

דובר 1: כן, פעם לוקח אולי חצי יום, מה ההבדל, יום, זה לא מאוד רחוק. ובכל זאת, המנהג שהרמב"ם הכיר הוא לעשות שני ימים יום טוב שם. מעולם לא היה, או לפחות הרמב"ם מעולם לא דיבר על מנהג שעושה רק יום אחד יום טוב במקומות קרובים יותר. ולכאורה זה קשה, בוודאי, אם היתה ראייה היו מגיעים שם שלוחים, היו עושים יום אחד יום טוב.

מה אמר הרמב"ם קודם? שכל העניין הוא לשמור על מנהג אבותיהם. אז מקומות שמעולם לא היה שם מנהג אבותיהם כזה כי זה קרוב, השלוחים היו מגיעים, אז מעולם לא הונהג שני ימים של יום טוב.

חילוקי של הרמב"ם — לא גאוגרפיה אלא מציאות

דובר 1: אבל הרמב"ם אומר שהמציאות אינה כך. על זה עונה הרמב"ם תירוץ, עושה הרמב"ם חילוק. על זה הוא אומר הלכה ט', אומר הרמב"ם, "אין עשיית יום אחד תלוי בקירבת המקום". לפי החשבון שאנחנו עכשיו, זה היה צריך להיות תלוי בכמה קרוב זה שהשלוחים יוכלו להגיע. אז הרמב"ם מסביר, "כיצד?", זה לא הולך עם מרחק, עם גאוגרפיה.

מה אומר הרמב"ם כך? "כיצד? אם היה מקום בינו ובין ירושלים מהלך חמישה ימים או פחות, שבוודאי אפשר שיגיעו להם שלוחים", זה אומר אפילו בחודש תשרי, שם אין עשרה ימים, חמישה ימים אפשר להגיע מהר, אז לפי זה היו צריכים לומר שצריך לעשות יום אחד יום טוב. אומר הרמב"ם, לא, "אין אומרים שאנשי מקום זה עושים יום טוב אחד". למה? התירוץ הוא, למה? אומר הרמב"ם, "שמי יאמר לנו שהיו שלוחים יוצאים למקום זה? שלא היו השלוחים יוצאים למקום זה מפני שלא היו שם ישראל".

הרמב"ם אומר שהדבר אינו תלוי בקירבת מקום, בגאוגרפיה, כמה קרוב זה, אלא זה תלוי גם במציאות האם שלוחים היו מגיעים לשם. כי מקום ששלוחים היו מגיעים אליו, מנהג אבותיהם היה להיות יום אחד, אבל מקומות ששלוחים לא הגיעו אליהם עדיין אין להם מנהג. ואחר שחזרו

היה איזה חשש. כי פעם היה ראש השנה, רואים שהולכים לחומרא בכל ההלכות האלה.

שתי סיבות למה שלוחים לא הגיעו

דובר 1: אומר הרמב"ם, או, אם לא גם, או עוד סיבה למה אולי לא היו שליחים שם, או כי לא היו שם יהודים, או אפילו אם כן היה שם אזור יהודי, אבל אולי היה חירום בדרך, אולי היה איזה חירום שם, אני יודע, שוודים חסמו שם עם הקטצ'קעס שלהם. בדרך כדרך שהיה בין יהודה וגליל בימי חכמי המשנה. אנחנו יודעים שבימי חכמי המשנה היו הרומאים, היו מלחמות, ולא יכלו, לא היתה אפשרות מציאותית בין ירושלים לגליל.

דובר 2: יש איזה מקום בקידוש החדש? יש איזו גמרא שזמן רב, שבעים שנה, לא עבר אדם בארץ יהודה?

דובר 1: לא, לא, אין לזה קשר. לא זה?

דובר 2: לא זה מה שאמרו?

דובר 1: לא, לא, לא, הוא מתכוון שכתוב...

הלכות קידוש החדש – פרק ה' (המשך): יום טוב שני של גלויות – כללו של רמב"ם ומנהג העולם

הכרחו של הרמב"ם: אינו תלוי בקירבת מקום

אולי היה איזה חירום שם, אני יודע, השוודים חסמו שם עם הקטצ'קעס שלהם.

בדרך שהיה בין יהודה וגליל בימי חכמי המשנה. אנחנו יודעים שבימי חכמי המשנה היו הרומאים, היו מלחמות, ולא יכלו, לא היתה אפשרות מציאותית בין ירושלים לגליל. יש אולי בקידוש החדש, יש אולי גמרא שזמן רב, שבעים שנה, לא עבר אדם בארץ יהודה? לא, לא, אין לזה קשר. לא, לא, הוא מתכוון שכתוב בגמרא במקומות מסוימים שאין אפשרות מציאותית בין יהודה לגליל. לא לגבי קידוש החדש, סתם כך. אבל הנקודה היא שיכול להיות שהיתה שעת חירום, ממילא לא הגיעו לשם שליחים. או מפני שהיו הגוים מונעים את השלוחים לעבור בעיניהם, אולי הגויים מנעו את השלוחים מלעבור. ממילא באותו מקום לא היתה מסורת של יום אחד, ממילא נשארים בחומרא של שני ימים.

אומר הרמב"ם, ואילו היה הדבר תלוי בקירבת המקום, הרמב"ם עכשיו הסביר שזה לא קירבת המקום. אומר הרמב"ם, אם כן היה קירבת המקום, היו יוצאים הרבה דברים שלא היו מסתדרים. למה? כי כל בני מצרים היו צריכים לעשות יום אחד, שאי אפשר שלא יגיעו אליהם שלוחי תשרי. מצרים לא כל כך רחוק, שאין בין ירושלים ומצרים על דרך אשקלון. אם הולכים בדרך של אשקלון, היה איזה כביש שנקרא דרך אשקלון? כן, בפסוק זה נקרא דרך ארץ פלשתים. דרך ארץ פלשתים. אשקלון היא העיר הראשית של פלשתים בימי יהושע. פירושו נוסעים על החוף. אוקיי, נוסעים ליד הים, טוב מאוד. זו דרך ישרה. אם הולכים דרך המדבר, אם הולכים בדרך ישרה, זה מהלך שמונה ימים או פחות. זה יכול לקחת ארבעים שנה, כן? אבל אם נוסעים דרך אשקלון, שזו דרך ארץ פלשתים, לוקח שמונה ימים. שמונה ימים או פחות. כן, טוב מאוד. טוב מאוד, שמונה ימים אולי. וכן רוב סוריא. וכן רוב סוריא. גם זה קרוב. ואנחנו יודעים למעשה שזה לא כך שבמצרים וב... אני מתכוון חוץ לארץ בכלל שחז"ל מדברים, מתכוון לאזורים, כן? לא דיברו אז על שום חוץ לארץ באמריקה. כשאומרים בני חוץ לארץ, אה, אוקיי. ולמדנו שאין הדבר תלוי בהיות המקום קרוב. אז יש לי הכרח שזה לא קירבת מקום.

אז בעצם יש לו הכרח מהמנהגים, מההיסטוריה.

כללו של רמב"ם: מי עושה יום אחד ומי עושה שני ימים

אז ממילא איך לומדים את הדבר? הוא יעשה סך הכל. הוא מביא שכתוב בירושלמי אולי שלא היו עושים שני ימים שם, לא ברור. יכול להיות שיש כן מקומות מסוימים שעושים כן. אבל הרמב"ם יגיד, הרמב"ם מודה שיכול להיות מקום שעושים. נגיד.

לקבוע על פי החשבון, אבל אחרי שהתחילו לקבוע על פי חשבון והתיישבו שם יהודים, שהם חייבים לעשות שני ימים טובים.

יכול להיות שמי שהתיישב ראשון בעיר שהיא עיר חדשה, מי התיישב שם? התיישבו שם יהודים ממקום רחוק אחר שמנהג אבותיהם משנים היה לעשות שני ימים טובים. אז כשייסדו את המקום, מה היה מנהג המקום? לפי המנהג של מי שהמנהגים באו לשם. כאן אנו רואים גם בבירור שכשמיסדים מקום חדש, אין זה פשוט שהמקום ריק, זה דף ריק. עכשיו עדיין אין למקום מנהג, אלא המקום עתיד להיות עם המנהג של האנשים לפי מי שהאנשים הם.

דיון: מה ברירת המחדל – יום אחד או שני ימים?

דובר 2: אני לא בטוח שקראת נכון את השורה. במילים אחרות, הרמב"ם סובר שהם היו צריכים לעשות שני ימים. למה? כי בעיר שהם באו אליה מעולם לא הגיעו שלוחים. אבל הוא לא אומר כאן בבירור מה שהכנסת. הוא לא אומר, אם היו אנשים היו מגיעים. אבל "היה" אינו סיבה לעשות מנהג. "היה" זה "היה". אנחנו לא חיים בעולם של "היה", אנחנו חיים בעולם של מה שהיה. היה במקום הזה אף פעם לא הגיעו שליחים. ממילא, במקום שלא מגיעים שליחים, צריך לעשות שני ימים.

דובר 1: אני חושב שאני צריך כן ללמוד כמו שלמדתי, כי זה הדרך השנייה. ה... ה... כשעדיין אין שום דבר, יש יום אחד יום טוב. שם איפה... מי אמר, אולי להיפך. התורה עשתה יום אחד יום טוב.

דובר 2: אני יודע מה התורה אמרה, אני במקומות שהשלוחים לא הגיעו, נעשה מנהג המקום שעושים שני ימים. וזה עדיין אין כאן מנהג המקום שעושים שני ימים. במקום הזה לא מחזיק מנהג המקום, לא כך, לא כך. אלא הוא אומר שהאנשים שהתיישבו שם הביאו איתם את מנהג המקום של שני ימים.

דובר 1: לא, לא, אני לא מסכים. אי אפשר להסכים. אז אז מה הוא אומר את המילה ישבו שם ישראל הם שהם חייבים לעשות את השנים טובים? כי כל היהודים אמרו.

דובר 2: כי הוא מניח, בוודאי, כי גויים לא נחשבים, השליחים לא הגיעו לגויים.

דובר 1: לא, אני אומר יהודים, הוא קורא יהודים?

דובר 2: לא, תמיד ישראלים. במשנה לקראו יהודים יהודים עומד במגילה עצמה, אבל לשון חכמים תמיד ישראלים.

דובר 1: הוא מתכוון לא לומר דווקא יהודים מארץ ישראל?

דובר 2: לא, לא, לא. דווקא חוץ לארץ?

דובר 1: לא, לא, לא. בטח לא, הוא אדם נורמלי.

דובר 2: לא, אני יודע שישראל פירושו יהודים. ובני ישראל. ילדים יהודיים. ואני אומר שזה לא נכון, כי זה לא הגיוני.

דובר 1: אני רוצה להמשיך כאן, כי אנחנו נתקע כאן, אבל אפשר ללמוד כמו שאתה אומר, אבל נראה מאוחר יותר, הרמב"ם מדבר בפירוש על מקרה שעושים עיר חדשה מה צריך לעשות. הוא לא אומר שהולכים לפי מאיפה האנשים באים.

אז, יש את השאלה של מקום שאין מנהג. אז, אפשר לעשות על זה את הדבר, מה שאמר החכם צבי המפורסם, שהוא אומר שהוא לא מבין, אם באים למקום שמגיעים שם שליחים, מה איכפת לי איפה היית אתמול? היום הוא יודע שזה יום טוב, והמקום יש לו מנהג שזה הגיוני את המנהג, כי יודעים כאן.

אז, זה לא ברור. אני חושב שהרמב"ם לא מתכוון דווקא לזה, הוא מתכוון סתם ... אתה שואל קושיה טובה, מי המוציא מחברו? הרמב"ם החזיק משהו שאין מוציא, אין ברירת מחדל שעושים יום אחד. להיפך, יש שתי הלכות, ולהיפך, נראה שהרמב"ם נראה להיפך, אלא במקומות שיודעים, כי הולכים לחומרא, רואים שההלכות... כך, אנחנו רוצים לוודא שלא ייכשלו ביום טוב, אז שני ימים זה יותר בצד הבטוח. כך נראה מכל ההלכה, הכל כי

יודעים צריך לשאול את המנהג, והמנהג אומר לך אם הגיעו. הרמב"ם אומר בבירור שצריך להיות מנהג באופן חיובי שיודע שיש שם יום אחד, ואם לא עושים שני ימים.

אבל **מקום שבינו ובין ירושלים עשרה פחות או עשרה יותר**, כמו בחוץ לארץ, **סוריא**, שיש לה דין חצי... כן, כי הכיבוש דוד, לעניין ישוב ארץ ישראל זו מצווה לגור שם. אוקיי. **ואין להם מנהג**, ואין שם מנהג, פירושו לא יודעים את המנהג, או עיר שעדיין אין לה מנהג כי היא עיר חדשה, או **שהיה ישוב שנתחדש במדבר ארץ ישראל**, עשו ערים חדשות במדבר, אני יודע, באר שבע, או מקום שיהודים פשוט התיישבו, זה אומר אפילו זה לא היה מדבר, זו עיר גויית, אז מאחר שעדיין לא היה שם מנהג, אז **עושין אותו שני ימים כמנהג רוב העולם**. אומר הרמב"ם, ששני ימים כמנהג רוב העולם. הלכה מעניינת. מה פירוש רוב? שרוב עושים שני ימים.

חידוש: מקומות בחוץ לארץ עם יום אחד, ומקומות בארץ ישראל עם שני ימים

תרגום לעברית

זה יהיה מעניין, לפי שיטת הרמב"ם יוצא שיש מקומות בחוץ לארץ שיש בהם יום אחד, ויש מקומות בארץ ישראל שיש בהם שני ימים. הכל תלוי במנהג שתלוי בשליחים.

אומר הרמב"ם, **וכל יום טוב שני מדברי סופרים...** בואו נסיים את הקטע הזה, כן? זה הכל מדברי סופרים. **אפילו יום טוב שני של ראש השנה**, שכבר עשו אפילו בזמן הבית, הוא בר מצווה מדברי סופרים.

מנהג העולם אינו כרמב"ם – שיטת הריטב"א

עכשיו צריך לספר זאת, אנחנו לא נוהגים כך לפי מה שאני יודע. לפי הרמב"ם יוצאת חומרא גדולה, קולא מסוימת שגם היא לא ממש חומרא. אם יש עירא אפשהו ליד ארץ ישראל שיש להם מסורה, אין בעיה. אחר כך יש דבר אחר, שלפי הרמב"ם הוא אומר במפורש שעושים עיר חדשה בארץ ישראל שלא יודעים שגיעו אליה שליחי תשרי, צריכים לעשות שני ימים. יוצא שבתל אביב ובני ברק ואיני יודע איפה עוד, בטוח צריכים לפי הרמב"ם לעשות שני ימים יום טוב. אף יהודי אחד בעולם, חוץ מאולי יש איזה מחמיר, אבל באופן כללי אף אחד לא נוהג כך. ולמה לא נוהגים כך? כי הריטב"א הקדוש אומר כבר, ולכאורה עוד ראשונים, שלא נוהגים כך.

המנהג הוא שבין לחומרא ובין לקולא. כלומר, המנהג הוא, כך מביאים מהריטב"א וכל הפוסקים, הוא מביא שהאחרונים אומרים שכך הוא המנהג וכך היא ההלכה. המנהג הוא, אפילו בארץ ישראל שלא הגיעו שליחים זה יום אחד, ואפילו בחוץ לארץ שליחים כן גיעו זה שני ימים.

אז אם נעשה כרמב"ם זה יותר מקיל מהרמב"ם. נכון, אבל כאילו... נאמר אלכסנדריה או צור... כאילו המנהג מקבל דבר חדש, שזה לא תלוי ב... תיאורטית לכאורה אמת, הרמב"ם מביא שזה הולך עם השליחים, אבל הרמב"ם כבר עשה רוב, נכון? הרמב"ם כבר עשה רוב שהולכים שם רוב העולם. אומרים הם, למה לעשות רוב העולם? שיעשו רוב ארץ ישראל. רוב ארץ ישראל זה הרי ארץ ישראל הקדושה, מה זה יכול להיות? אז בטוח בארץ ישראל עושים, אבל חוץ לארץ לא. זו השיטה של הריטב"א, יוצא שיש גם חומרא. העולם נוהג כך בזה.

שיטה שלישית: החינוך – עוד יותר מקיל

כן, יש שיטה שלישית בראשונים, לא רק בגלל זה, אבל יש שיטה, המפרשים אומרים כך, יש שיטה שלישית בראשונים של החינוך ואחרים, שבחוץ לארץ, שלקולא יותר מהרמב"ם לגמרי, שבוודאי בכל ארץ ישראל עושים יום אחד, אבל גם בחוץ לארץ יש מקומות שאפשר לעשות יום אחד אם זה מספיק רחוק. זו השיטה של צדיקים אחרים.

הרמב"ם עצמו לא הנהיג את שיטתו

וצריך לדעת, הרמב"ם עצמו היה בארץ ישראל, הוא לא התעניין במנהג הזה, או שהוא לא הנהיג את מנהגו. לא היה פעם אחת בארץ ישראל שנהגו שני ימים יום טוב? לכאורה לא. ולכאורה המנהג, אם הולכים עם מנהג אבותיהם, זו סברה חזקה מאוד שצריך לעשות כמו שאנחנו אומרים כאן. אמת.

אומר הרמב"ם, יוצא שסך הכל ההלכה היא כך. **נמצא עיקר דבר זה... כל מקום שיש בינו ובין ירושלים, מהלך יתר על עשרה ימים גמורים**, מקום שלוקח יותר מעשרה ימים להגיע, פירושו שליחי תשרי לא יכלו לבוא, **אותן שני ימים לעולם** אי אפשר להוריד מקדם. אז המנהג תמיד היה שעושים שם שני ימים, **והסיבה היא ששליחי כל תשרי ותשרי מגיעים אלא למקום שבינו ובין ירושלים, מהלך עשרה ימים בפחות**. כן, השלוחים לא יכלו ללכת בשבת ויום טוב, אז נשארו רק עשרה ימים, אז לאותו מקום לא הגיעו שליחים, אז כבר היה המנהג מזמן הבחירות. בית מזמן שהיה סנהדרין, מזמן הסנהדרין, שצריך לעשות שם שני ימים, ובטוח שצריך להמשיך מנהג אבותיהם בדרך.

מקומות בתוך עשרה ימים – שלוש קטגוריות

עוד, **בכל מקום שבינו ובין ירושלים מהלך עשרה ימים בשווה או פחות, שאפשר שהיו שלוחים מגיעים אליו**, מקומות שזה עדיין בתוך עשרה הימים, מזרחים. צריך לבדוק כך: **אם אותו המקום ארץ ישראל שהיה בו ישראל בשעת הראיה בכיבוש שני**, אם אותו מקום היה חלק מארץ ישראל כשקידשו על פי ראייה בכיבוש שני, למה הוא אומר את המילה כיבוש? למה לא הולכים לעולי מצרים? כי באשקלון, שהרמב"ם יגיד שזה נקרא חוץ לארץ, היה כבש עולי מצרים, אבל לא כבש עולי בבל, וזה לא נחשב. אוקיי, נראה, בואו נכנס לזה. מאוחר יותר, כגון, אומר הרמב"ם, באילו ערים למשל היו עדיין חלק מישאל? כתוב בגמרא את הערים. הגמרא שרואים תמיד, **אושא, שפרעם, לוד, יבנה**. שפרעם? איך אומרים את זה? היום אומרים שפרעם, אבל משהו כזה. **ולוד, יבנה, מנוב, מטבריה**, שאלו היו ערים חשובות בזמן שהיה בית דין. אז כל המקומות האלה, **יום אחד** לעולם עושים רק יום אחד, כי שם תמיד הגיעו שליחים, ושם תמיד היה המנהג לעשות יום אחד, חוץ מראש השנה כמו שאמר.

אבל מה קורה **באותן מקומות מסורת, כגון צור ודמשק ואשקלון**, או אולי חלקים מאשקלון, אני לא יודע מה התירוצ, כמו שאשקלון עדיין בארץ ישראל. אשקלון היא מכובש עולי מצרים ולא כובש עולי בבל. האם עולי מצרים כן כבשו זו שאלה טובה, אבל על כל פנים, זה בעולי מצרים. נגיד לפי גבולות ארץ ישראל שכתוב בפרשת מסעי, אשקלון היא עיר יהודית שייכת. האם אשקלון של היום נמצאת שם שלא היתה פעם אשקלון? אוקיי. אני יודע, זה רחוב למעלה, זה חלק, בערך באותו מקום.

צור ודמשק אתם בטח יודעים איפה זה. צור היו מקומות יהודיים חזקים. צור היא... לא ממש בסוריה, היום זה נקרא לבנון, נכון? גם שם על ה... אה, צור היא בלבנון, כן, ליד הגבול עם ארץ ישראל. כן, זה ממש היה יהודי... הם מצאו בהלכות שקלים כתובה המילה צור, כסף צורי. אני זוכר לשון כזה כסף. אבל זה היה מאוד קרוב. עכשיו השתמשו בכסף מצור, כן, כן, היו דברים גדולים שם. צור היא... החיזבאללה מדברת שם היום. זה ממש קרוב. שיהיה להם הצלחה גדולה.

קיצור, המקומות שלא היו מקום שהוא כיבוש שניהם, לא קידשו שם בשעת ראייה, או מקומות שהם מחוצה לארץ, **כגון מצרים ועמון ומואב וכיצא בהן**. מצרים אתם בטח יודעים איפה זה, עמון ומואב זה איפה שהוא גם באזור הירדן. אז **אז אותן כמנהג אבותיהם שבידיהם, אם יום אחד יום אחד**. צריך לבדוק את העיר. היו ערים שהיתה שם המסורת שהשלוחים היו מגיעים לשם, עשו יום אחד. צריך לשמור על המנהג של יום אחד, **ואם שני ימים שני ימים**. כאן הולכים עם המנהג. כי צריך להיות מנהג שמעיד ששלוחים מגיעים בזמן הראייה לאותו אזור, ואז לא משנה שזה חוץ לארץ. זה יכול להיות בסוריה, זה יכול להיות בכל מקום.

אפשר אולי לומר כך שצריך תמיד לחשוש שאולי זה שני ימים יום טוב. אם יש מנהג, לא צריך לחשוש לזה. אם יש המנהג שעשו רק יום אחד, לא צריך לחשוש לזה. הוא לא אומר בבירור מה המוציא מחברו וכולי. כן. אוקיי. הלאה? כן.

ערים חדשות ללא מנהג – עושים שני ימים כמנהג רוב העולם

ואם אותו... זה מקום שהוא בערך עשרה ימים. שלוחים יכלו להגיע. צריך לדעת אם הם למעשה הגיעו. אם יודעים שהם הגיעו זה יום אחד, אם לא

בקיצור, מעשה, זה הנושא. אני לא יודע, זו שאלה מעניינת. אבל למעשה, כל היום זה מנהג. אז אם היהודים שגרים שם נוהגים לעשות יום אחד, קשה מאוד לומר שצריך ללכת נגד המנהג, מבינים? הם אומרים שהם לא חושבים שזה לא מספיק דתי היהודים.

והרמב"ם אומר, אני מתחדש במדבר ארץ ישראל. נראה שהוא עצמו עושה חילוק בין מקומות שזה מאוד אפשרי שכבר היה. כבר היה ישוב, אבל במדבר הסיכויים קטנים ש... כן, אבל הוא אומר גם, נו, איך הוא אומר? או שהיתה עיר יהודית חדשה, היו גויים לפני כן. אהה.

בואו נסיים את הקטע האחרון של הפרק

בואו נסיים את הקטע האחרון של הפרק, מה אומר הרמב"ם, **"זה שאנו מחשבים בזמן הזה כל אחד ואחד בעירו. ואומרים"**, החשבון שהוא אמר קודם, שיש חשבון... נלך ללמוד בקרוב, כן?

מעניין, הוא אומר שכל אחד עושה את החשבון בעירו? כן. מסתכלים על הלוח, או מה שזה לא יהיה, זה מבוסס על החשבון. מי עושה את הלוח? הרב של העיר עושה אותו, לא? מי עושה אצלכם? אני לא יודע לקנות את המכולת. יש מומחים שעשו את הלוח להרבה שנים, ועל זה עושים לוחות. זה קיצור, לא מסתכלים על השולחן ערוך, מחשבים.

כן, אומר הרמב"ם, **"זה שאנו אומרים ראש חודש יום פלוני ויום טוב יום פלוני, לא בחשבון שלנו נקבעים ולא עליו אנו סומכים"**. למה? האם זה לא איוה חשבון חדש שיושבים תקנים חדשים ועושים חשבון? לא, לא, הוא לא מתכוון לזה. הוא מתכוון שזה טמון בלימוד. לא על החשבון שלנו עושים ראש השנה.

אנחנו אומרים עכשיו פרק שלם, למדנו שעושים ראש השנה על פי חשבון. היית חושב שהחשבון עושה את ראש השנה? שאנחנו עושים את החשבון, אנחנו עושים ראש השנה. כל אחד, כל יהודי יושב בעירו והוא מסתכל בשולחן ערוך מה החשבון, והוא עושה ראש חודש, הוא חושב שהוא עושה ראש חודש. לא, אתה לא עושה את ראש החודש בכלל. אלא מה?

למה? **"שאינו עוברין שנים וקובעין חדשים מחוץ לארץ"**. לא אפשר, אפילו עם חשבון. מה שאמרנו קודם שיש הלכה של חשבון, לא ביטל את ההלכה שצריך להיות בית דין בארץ ישראל. **"ואין אנו סומכין אלא..."** לא, יכול להיות שמה שהוא אמר משה ואהרן זה רק כל עוד יש סנהדרין, אבל הוא גם אמר את העניין של כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים. המילים האחרות שאמרתי קודם זה לגבי ראייה, אבל לגבי עצם ההלכה שצריך לברך בית דין שבארץ ישראל לא השתנה.

"אלא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם". אה, מה אנחנו עושים כשאנחנו עושים את החשבון? אנחנו עושים בעצמנו את החשבון. אומר הוא, **"זה שאנו מחשבים לגלות הדבר בלבד"**, לגלות משהו שכבר עשו את החשבון. חכמי ישראל כבר עשו את החשבון. לא, לא, הם עושים את זה עכשיו. הם עושים את זה עכשיו. אהה, אוקיי.

ואנחנו יודעים מה הם עושים, אנחנו משתמשים באותם חשבונות כדי להגיע לידיעה הגדולה. אנחנו יודעים שארץ ישראל מחשבים את הלוח שאני מחשב, יודע אני שהרב הארץ ישראלי עושה מה שאני עושה. **"כאילו שאנו עדים של חשבון"**, הם סומכים, **"אנו מחשבים"**, מחשבים זה למרבה הצער **"יום שקבעו בו בני ארץ ישראל אי זה יום הוא. ובקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא"**, קביעת בני ישראל, זה מה שקובע **"שיהיה ראש חודש או יום טוב, ולא מן החשבון שאנו מחשבים"**.

זה באמת כן, כי מציון תצא תורה, עיקר הסמכות נמצאת בידי ארץ ישראל. ואנחנו עושים רק על דעתם ועל כוונתם, אנחנו לא עושים כלום. אנחנו יודעים שהם, אנחנו שואלים אותם. אבל אנחנו לא שואלים, כי זה חשבון ברור, אין שני דרכים. אנחנו לא שואלים, אנחנו שואלים אותם, אנחנו שואלים אותם. אנחנו מתקשרים לארץ ישראל, **"מתי עשיתם ראש חודש השנה?"** דרך זה שאנחנו עושים.

אה, אנחנו לא יכולים להתקשר אליהם, או שאנחנו לא יודעים מי הם? התירוצ הוא, שאנחנו יודעים בדיוק איך הם הולכים לעשות את זה, כי הם

וזו כבר השאלה הקודמת, הוא מביא בשאלות ותשובות מהרי"ן, מי שהיה, הוא אמר שאף אחד לא יודע אם

החשבון של היום והסמכות של בני ארץ ישראל

הלכה יג (המשך) — החשבון של היום והסמכות של בני ארץ ישראל

וצריך לדעת שהרמב"ם עצמו היה בארץ ישראל, הוא לא התעניין במנהג הזה, או שהוא לא הנהיג את מנהגו. לא היה פעם אחת בארץ ישראל שנהגו שני ימים יום טוב? לכאורה לא.

ולכאורה המנהג, אם הולכים עם מנהג אבותיהם, זו סברא חזקה מאוד שצריך לעשות כמו שאנחנו אומרים כאן. אמת.

וזו כבר השאלה הקודמת, הוא מביא בשאלת תשובת מהרי"ט, מי שהיה שאמר שאף אחד לא יודע אם צפת היתה. רבי יונתן סהלון, כן? מי זה היה? רבי יונתן סהלון. מה הוא עשה? בכל מקרה, הוא למד תורה. אהה.

ויש, אה, הוא אומר שהחזון איש טוען כן, חס"ל זה החזון איש? אני חושב שחיי אדם... חזון איש זה החזון איש, הלויבאוויטשער לא מתאים לרבים זה חזון איש. אבל אני זוכר שיש חזון איש כאן, שאפילו לפי הרמב"ם הוא רוצה לדחוק שבארץ ישראל הולכים גם לפי רוב ארץ ישראל. מה שהרמב"ם לא אומר? יודעים בוודאות. הרמב"ם לא אומר עם ספק. זה לא ברור. רבים אומרים כן, כמנהג רוב העולם.

על כל פנים, יש כן משהו, הוא מביא שכן היה. יכול להיות שאלה מה קורה לפי שיטת הרמב"ם, אבל עם הארכיאולוגיה של היום, הרבה מאוד ערים בארץ ישראל מנסים לעשות. בני ברק יש מי שאומרים שזו הגיאוגרפיה שם שהיתה העיר בני ברק. ואפילו לפי מה שהרמב"ם לא אהב את זה, כי זה לא אומר שהיה המשכיות של מנהג. לכאורה לא.

רציתי כמו שלמדנו את הקטע הזה ברמב"ם, האם יש ממש דין לשמור על מנהג, או כי אין מנהג אז ברירת המחדל היא שני ימים.

השאלה של אילת

מה שהייתי חושב זה שאה, השאלה, השאלה הפוליטית האחרת, מחלוקת פוסקים גדולה היום, היא לגבי מקום כמו אילת, שבטוח לא כיבוש עולי מצרים, אבל זה הכיבוש של היהודים היום. וזו עיר יהודית גדולה, וזה חלק ממדינת ישראל, או ארץ ישראל החדשה.

אז ההלכה של האנשים תלויה כמה ציוני אתה, איכשהו. אם אתה יותר ציוני, מכירים בכיבוש הציונים. אומרים שבוודאי, זה מחזיק דין ארץ ישראל, לפי הריטב"א צריכים לעשות יום טוב אחד. כן?

אם אומרים אחרת, אם הולכים יותר מחמיר עם ההלכה של הרמב"ם, שכל מקום שהוא ספק, אם לא יודעים שיש שם מנהג, צריכים לעשות שני ימים, אז זה נקרא חוץ לארץ. אני לא אומר, לא אגיד שזה חוץ לארץ. כן, הוא אומר שהכיבוש הנוכחי לאו שמו כיבוש. בזמן שלא היתה השאלה, לא, זה לא עושה שום בחורים.

מצד שני, זה קצת מצחיק לומר שצריך להחמיר שם. למה? כי לפי הרמב"ם, ברגע שרואים איך הרמב"ם יכול היה לחלק את הארץ, שם יש עוד סיבות לחלק את הארץ. אמרתי שיש עוד יותר מזה.

למה? כי כל העניין שעושים יום טוב שני, אפילו במקום שיכלו להגיע שליחים ובדיוק לא הגיעו, יש גם חידוש מצחיק מאוד של הרמב"ם, כדי לא ישכחו את המנהג. כל הישוב אמר, זה מקום קרוב, זה מקום קרוב. אז, וכל יום טוב שני היום זה גם קשה. מנהג קשה להבין.

אמרנו על פי קבלה שארץ ישראל, על קדושת ארץ ישראל, שם באים האורות ביום אחד, ובחוץ לארץ זה בא בשני ימים. צריך לבקש ממקובל שיסע לאילת ויראה אם האורות באים ביום אחד או שני ימים, ורק את זה להכריע.

אילת היא עיר חלשה, יש שם לגבי הקדושה אני חושב שלושה ימים. אבל מאז שר' מנדל הגר הלך לשם... כבר, כבר, נו, נעשה יותר גרוע. אוקיי, מה שיהיה.

נזכור, בית דין צריך לדעת משהו, אבל לא צריך לדעת לעשות את זה, צריך רק לחשב. לחשב יכול כל יהודי. אז כבר.

דובר 1: אה, כתוב "שמינהו רבנן כולו"? אני לא יודע. בכל מקרה, כך מביא האחר, כן.

דובר 2: בקיצור, הרמב"ן חולק על זה, על זה דיברו. הרמב"ן אומר שהוא לא מבין מה עוזר עשרה יהודים פשוטים בארץ ישראל, או שבית דין צריך סמיכה. ממילא הרמב"ן אמר פשט אחר, שבית הדין הקודם קידש את החדשים מראש, ומה שאנחנו עושים זה רטרואקטיבית על החשבון שלהם. כלומר אותו דבר, אנחנו מחשבים לגלות הדבר מתי הלל קידש את החדש שלנו, אבל לא ארץ ישראל של היום.

למעשה — מי עושה את הלוח?

דובר 1: אוקיי, למעשה אתה פותח את הנייד שלך או מה שזה לא יהיה, יש את חכמי ארץ ישראל שהם גדולי הדור ועל דעתם, כן. אבל הם לא יודעים את החשבון.

דובר 2: לא, זה באמת מעניין, כי הרמב"ם גם ידע שהיו הרבה מאוד תקופות שהחכמים הגדולים, הגאונים, כולם גרו בבבל, והיתה להם הסמכות, לא לארץ ישראל.

דובר 1: מה זה אומר הסמכות?

דובר 2: זה לא עוזר, זה צריך להיות בארץ ישראל. הוא יכול להיות חכם קטן יותר, אבל הוא בארץ ישראל, והוא לא אמר על ראייה שצריך את החכם הגדול ביותר. לא צריך את החכם הגדול ביותר, זה דבר פשוט. אותו דבר היה עניין של ראייה.

סיום פרק ה'

אוקיי. עד כאן פרק ה', פרק יפה וברור מאוד. ומעכשיו הולכים ללמוד איך החשבונות הם, איך החשבונות עובדים.

כבר אמרו, הם הולכים עם אותה הלכה למשה מסיני, אבל מה שמתכוונים כבר לאחד מזה הולכים על פי חשבון. יודעים במאה אחוז שהם הולכים כל פעם לעשות ראש חודש ביום שכתוב בלוח שלנו.

דיון: האם צריך להיות סמוכים על קידוש החדש?

דובר 1: הרמב"ם סבר שתמיד יש חכמים בארץ ישראל. סמוכים? אומר הרמב"ם, לא, לא צריך סמוכים. זו קושיא שהרמב"ם שואל. הרמב"ם לומד שלא צריך סמוכים על קידוש החדש. אבל כן צריך להיות חכמים בארץ ישראל, שאם לא היה אף יהודי אחד בארץ ישראל, לא היה ראש חודש, לא היו יכולים לאכול חמץ פירות. כך אומר הרמב"ם.

המפרש כאן על הרמב"ם מביא מספר המצוות שיש לנו הבטחה מהקב"ה "כי לא תשכח", שהיהודים לא יהיו לעולם, לא יהיה לעולם קלון על עם ישראל. ואם אין חכמים בארץ ישראל, זה קלון על עם ישראל, כי אין איך לעשות יום טוב, לפי שיטת הרמב"ם. מאוד מעניין.

דובר 2: זה אומר כך, שכאן לא מדברים על סמכות. יש שני דינים: יש סנהדרין, וזה עניין שיש להם את הסמכות. אבל מלבד העניין של סמכות יש, מי הם החכמים? כן? וזה הלימוד האחר שאמרנו "כי מציון תצא תורה". ה"כי מציון תצא תורה" לא אומר ש"כי מציון תצא" בעלות, מלוכה, ממשלה. תורה היא גם רק כאן בארץ ישראל.

דובר 1: מה? אני לא מבין מה אתה מתכוון ממשלה תורה. התורה היא...

דובר 2: אני אומר, כל עוד היה סנהדרין היה מאוד ברור שהם מקבלים את כל ההחלטות. עכשיו אין סנהדרין, אבל יש תלמידי חכמים בארץ ישראל. יש בית דין שבארץ ישראל, בדיוק.

דובר 1: אה, מי הם בית הדין שבארץ ישראל? אנחנו לא יכולים אותם?

דובר 2: זו מצחיקות של שיטת הרמב"ם. כלומר, הרמב"ם עושה כאילו יש בית דין בארץ ישראל, אף על פי שיש מי שאומרים שאנחנו יהודים כאלה בארץ ישראל. עשרה יהודים, מי שהם, הם בית הדין. מה זה בית דין? בואו